

Torsdagen den 8 december

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen***§ 1 Särskilda åtgärder för att främja sysselsättningen (forts.)**

Fortsattes överläggningen om arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:15.

JAN-IVAN NILSSON (c):

Herr talman! Före middagsuppehållet fick vi höra två anföranden från den socialdemokratiska oppositionen. De hölls av Bengt Fagerlund och Ingemund Bengtsson. I mitt tycke hade de anförandena inte mycket gemensamt. Bengt Fagerlund hade inte, vad jag kunde höra, ett gott ord att säga om regeringens arbetsmarknadspolitik. Ingemund Bengtsson hade inte ett ont ord om regeringens arbetsmarknadspolitik. Han gjorde en del distinktioner mellan sysselsättningspolitik och arbetsmarknadspolitik, distinktioner som jag känner igen sedan tidigare diskussioner och som jag i långa stycken kan instämma i.

Ingemund Bengtsson försökte vad jag kunde höra inte heller att misstänkliggöra regeringens ambitioner att skapa förutsättningen att göra möjligt rätten till arbete för alla. Vi skall väl ändå inte skuggboxas så mycket att vi inte kan ge varandra ett uppriktigt erkännande av att vi alla syftar till full sysselsättning och rätt till arbete för alla. Det är den mest angelägna uppgiften som regeringen och regeringspartierna har ställt sig före. Det framgår av regeringsdeklarationen, men det framgår framför allt av de omfattande insatser för att trygga sysselsättningen som riksdagen på regeringens förslag har beslutat det senaste året.

Åtgärder har vidtagits på många samhällsområden. Det gäller den ekonomiska politiken, näringspolitiken och arbetsmarknadspolitik, som vi nu diskuterar. Det gäller det sociala fältet, skatteområdet osv. Det har sagts, och jag vill gärna upprepa det, att det inte under någon tidigare regering har gjorts så omfattande och differentierade insatser som under den nuvarande. Ingemund Bengtsson påpekade att det inte var någon garanti för eller något kännetecken på att regeringen var kompetent. Må så vara, men det är ett bevis på att regeringen har ambitioner att skapa sysselsättning.

På grund av alla samhällsinsatser upprätthålls nu sysselsättningen på en hög nivå. Sysselsättningen och arbetslösheten befinner sig på gynnsammare nivåer nu än under förra lågkonjunkturen 1971. Vissa grupper, och dit hör ungdomarna, har fortfarande en särskilt hög arbetslöshet.

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

Det är mycket otillfredsställande och allt bör göras för att komma till rätta med den situationen.

Bengt Fagerlund sade att inga fagra ord kunde förbättra situationen för de arbetslösa. Det är så sant, men när jag hörde Bengt Fagerlunds anförande tänkte jag också att inga fula ord heller kan hjälpa dem som är arbetslösa. Bengt Fagerlund försökte nämligen misstänkliggöra regeringspartierna för deras vilja att skapa sysselsättning. Regeringen har ansvaret för sysselsättningen, sade också Bengt Fagerlund. Det är alldeles riktigt, men det får inte, som han gjorde, innebära att oppositionen frånkänner sig sin del av ansvaret för bl. a. de frågor vi nu diskuterar. Jag kan instämma i en sak som var gemensam för Fagerlund och Bengtsson och som jag också hade tänkt säga, nämligen att vi inte enbart med arbetsmarknadspolitiska åtgärder kan klara sysselsättningen på lång sikt.

Man har krävt från oppositionens sida att regeringen nu skall lägga fram långsiktiga planer och program för hur sysselsättningen skall klaras på längre sikt. Detta var en av de frågor som regeringen allra först fick ta itu med – på det berömda bordet fanns inga sådana planer för varven, stålet, teko – det finns andra områden också. Norrbottens Järnverks planer föll ju som korthus i vinden redan innan den nya regeringen kom till.

Vad den nya regeringen fått göra på det här området är att ta itu med de frågor som den socialdemokratiska regeringen försummat, nämligen att dra upp planer för näringslivets framtid. I det sammanhanget måste jag påminna om centerpartiets motion jag tror de flesta åren, om inte alla, under 1970-talet med krav på ett näringspolitiskt program. Socialdemokraterna har varje år motsatt sig och avslagit vår motion om ett sådant program. Jag tycker att centerpartiet i den här frågan kan ha ett ganska rent samvete. Men hur är det med socialdemokraterna som nu anklagar regeringen efter bara drygt ett år för att den inte har några färdiga program?

Sysselsättningen i dag i Sverige är inte låg. Den har egentligen aldrig varit högre än den är i dag. Om vi tar 1971 som utgångsår, finner vi att antalet sysselsatta då uppgick till 3 894 000. 1973 till 3 940 000. Siffran för 1976 är 4 121 000 och för 1977 – det gäller tredje kvartalet i samtliga fall – 4 143 000. Alltså har sysselsättningen ökat också detta år med drygt 20 000 arbetstillfällen.

Arbetslösheten har legat på en låg nivå under 1970-talet, bl. a. på grund av arbetsmarknadspolitiska insatser. 1971 fanns det 116 000 arbetslösa, vilket innebär 2,5 %. 1973 hade vi 95 000 arbetslösa, 1976 var antalet arbetslösa 74 000 och 1977 – det gäller i de här fallen också tredje kvartalet – 88 000 eller 1,9 %. Den procentsiffran är inte oväsentligt lägre än den som kunde noteras åren 1971–1973.

Männens sysselsättning har inte ökat utan ligger nu på ungefär samma nivå som under åren 1971–1973. De senaste tre åren har männens sysselsättning minskat med ca 20 000 per år. Arbetslöshetstalet för männen har emellertid inte påverkats i samma mån.

Sysselsättningsutvecklingen för kvinnorna är betydligt bättre än för

männen. Jag håller mig till samma år som förut och även nu till tredje kvartalet – jag har valt tredje kvartalet för att få den mest aktuella siffran för innevarande år. 1971 var 1 546 000 kvinnor sysselsatta enligt AKU-statistiken, medan 51 000 var redovisade som arbetslösa. 1973 var 1 603 000 i sysselsättning och 48 000 arbetslösa. 1976 var 1 761 000 sysselsatta och 39 000 arbetslösa. 1977 sysselsattes 1 801 000 kvinnor och 45 000 var arbetslösa. Antalet kvinnor i arbete har alltså i år ökat med 40 000.

Vi vet att en mycket stor andel av kvinnorna arbetar deltid och att den andelen har ökat sedan 1974. 1970–1974 var den i stort sett på oförändrad nivå, ca 11 %. Nu ligger den på mellan 14 och 15 %. 1974 – det sista året i den jämna delen av kurvan för människor i deltidsarbete – var ungefär 650 000 män och kvinnor deltidsarbetande. Kvinnornas andel utgjorde då liksom nu ca 90 %.

År 1977 var 900 000 människor i deltidsarbete, och det innebär att ca 100 000 män har deltid. Många av dessa är deltidspensionärer.

AKU har som bekant undersökt kvinnornas önskemål att ha heltid. Vi kan av de siffrorna konstatera att antalet deltidsarbetande kvinnor som önskar heltid är praktiskt taget oförändrat genom åren under 1970-talet. Om man jämför åren 1974 och 1977 finner man att antalet kvinnor som önskar heltid är 53 000 resp. 50 000.

Jag skall inte ta upp den frågan till diskussion nu. Jag bara konstaterar förhållandet att 1974 önskade ca 15 % deltidsarbetande heltid, medan år 1977 detta tal är nere på 6 %, samtidigt som gruppen deltidsarbetande ökat från 650 000 till 900 000.

Man kan kommentera de här siffrorna ur olika synpunkter. Det finns olika orsaker till utvecklingen. Men det intressanta tycker jag i alla fall är att antalet människor som har deltidsarbete men önskar heltid inte har ökat. Jag vill bara konstatera att i det samhälle som vi nu har, med de värderingar vi har och den arbetsfördelning som finns ute i näringslivet och i hemmen – och som säkert många, kanske alla av oss vill förändra – så är det inte fler, snarare färre människor som är missnöjda med sin deltid.

Ur jämlikhetssynpunkt är det naturligtvis en väsentlig fråga att samhället gör vad som är möjligt för att tillgodose önskemålen om heltid för de ca 50 000, varav ca 45 000 kvinnor, som önskar heltid. Här har jämställdhetskommittén sin alldeles särskilda uppgift. Vi vet ju att den arbetar mycket enträget på detta.

Socialdemokraterna yrkar nu att jämställdhetsbidraget skall ökas från 8 och 14 kr. till 16 kr. Rolf Wirtén har berört den frågan, så jag kan förbigå den här. Jag kan instämma med honom.

Av utskottsbetänkandets redovisning framgår att vi genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder lyckats ganska bra att behålla människor i arbete eller i utbildning inom företagen. Den internationella lågkonjunkturen liksom i hög grad de internationella strukturförändringarna drabbar också vårt land mycket kraftigt. Vi har givetvis stor kännning av dem. De drabbar

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

naturligtvis mest de grupper som har svårt att komma in på arbetsmarknaden, och hit hör kvinnor och ungdomar. Särskilda åtgärder är nödvändiga för inte minst dessa grupper. Nära 80 000 fler är i år engagerade genom arbetsmarknadspolitiska insatser än under det föregående året. Det säger väl något om vad den internationella konjunkturen har betytt för oss. Det kanske också säger något om effekten av våra arbetsmarknadspolitiska insatser. Den s. k. 25-kronan har varit särskilt framgångsrik.

Ett kuriosum är att detta instrument tillkom efter en lottningsseger för de nuvarande regeringspartierna 1974, en seger över socialdemokrater och vpk, som vi alla kan vara mycket glada över i dag. 25-kronan har som sagt visat sig vara mycket effektiv som temporärt medel. Inte mindre än 46 000 personer är berörda av denna bidragsform mot 4 000 förra året, dock med en lägre bidragsnivå.

Regeringen föreslår nu att 25-kronan skall få förlängd verkningstid från 160 timmar till 480 timmar och att det fortsatta bidraget på 15 kr. skall utgå t. o. m. 960 timmar.

Andra halvåret i år har antalet arbetslösa ungdomar närmat sig nivån för åren 1971 och 1973. Det är mycket otillfredsställande. Allt som är möjligt att göra bör göras för att förbättra ungdomens sysselsättningsmöjligheter. Utskottet uttalar sig nu för en delegation i anslutning till regeringens kansli, vilken får till uppgift att söka lösa ungdomens sysselsättningsproblem. Åtskilligt är ju redan gjort under senare år, men ingen möda bör sparas för att lösa de här mycket viktiga frågorna.

Det oroande för dagen är, som jag ser det, inte främst den statistiskt redovisade situationen för sysselsättningen och arbetslösheten. Jag kan inte finna annat än att Ingemund Bengtsson och jag på den punkten är helt överens. Det är oroande att tillgången på lediga platser inte ökar utan tvärtom visar tendenser att minska. De svårigheter som vi har att sälja våra produkter i konkurrens med andra länder är också oroande. Detta är grunden till svårigheterna att få till stånd nya arbetstillfällen. Det här har lett till produktionsbegränsningar i flera tunga industrisektorer. Trots produktionsbegränsningarna har lagren ökat kraftigt. Tillväxttakten inom näringslivet har sjunkit, kanske främst på grund av de nödvändiga produktionsbegränsningarna som nu förekommit i flera år, också under den socialdemokratiska regeringens tid. Den kaka vi skall dela ökar inte på ett tillfredsställande sätt. Vi måste återfå vår konkurrenskraft, så att vår produktionsapparat får arbeta för fullt. Efter vad jag kan bedöma är den nu väl rustad för mycket större produktion. Vissa bedömare har kommit fram till att vår nuvarande produktionsapparat egentligen skulle kunna producera för ytterligare 25 miljarder, om den kunde köra för fullt. Härigenom ökas sysselsättningen, vårt gemensamma arbetsresultat blir bättre, vi får mer att dela. Det är just detta som är regeringens mål för de mycket kostsamma åtgärder på en rad områden som jag tidigare nämnt.

Mycket mera skulle kunna sägas om de gynnsamma effekterna av att vår produktionsapparat kunde köra för fullt och att vi fick tillbaka

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

vår konkurrenskraft. Men jag skall inte ta upp den diskussionen nu – saken har ju diskuterats i snart två dagar.

Såväl Bengt Fagerlund som Ingemund Bengtsson efterlyste en planmässig utveckling av näringslivet och program från regeringen. Jag har redan nämnt att den första uppgift regeringen fick ta sig an var just att försöka få till stånd de program som den socialdemokratiska regeringen inte hade lagt ned några krafter eller någon energi på att åstadkomma. Vi behöver en mera planmässig strukturförändring inom vårt näringsliv. Det är också detta som inte minst industridepartementet är mycket intensivt engagerat i. Den aktivitet som nu ådagaläggs på det planet är så hög att det inte går att göra en jämförelse med den gamla regeringens.

Jag är helt enig med Ingemund Bengtsson om att det primära är att grundlägga en sysselsättningspolitik som garanterar trygga arbetsplatser. Detta resonemang är konstruktivt. Det glädde mig att Ingemund Bengtsson uttalade att han är beredd till konstruktiva insatser. Det är välkommet med sådana framdeles, för vi har sett alltför mycket av s. k. skuggboxning. Inte heller med en sådan löser man sysselsättningsproblemen. Vi måste känna vårt ansvar, oavsett om vi sitter i regeringsställning eller i oppositionsställning.

Arbetsmarknadspolitikens insatser hittills har i betydande grad inriktats på att utbilda arbetskraften och behålla den inom företagen. Industrins investeringar har stimulerats på olika sätt. Vi bör, som jag nyss sade, vara väl rustade för en betydande produktionsökning med i varje fall marginella insatser. Problemet är att vårt kostnadsläge gör det svårt att sälja. Låt mig erinra om de branscher jag nyss nämnde: stålet, varven, teko, massa, papper m. fl. På grund av de här strukturförändringarna, som inte bara berör vårt land utan också andra industriländer, är det nödvändigt med stora ekonomiska satsningar.

Det sysselsättningspaket som vi diskuterar i dag är inpassat i den allmänna bilden för att man skall kunna skapa grunden för en sysselsättningspolitik. Vi kan genom arbetsmarknadspolitiska insatser faktiskt göra åtskilligt när det gäller den primära uppgiften att med en sund näringspolitik och en sund ekonomisk politik skapa förutsättningar för ett fullt utnyttjande av våra resurser. Ett fullt utnyttjande av resurserna är grunden för trygghet och varaktigt arbete. Med tanke på att alla skall få arbete som önskar det, är jag glad över att herr Fagerlund i dag sade att det säkert behövs fler nya sysselsättningstillfällen än 400 000. Centern, liksom också sysselsättningsutredningen, har ju understrukit att det behövs åtminstone 400 000 sysselsättningstillfällen för att alla skall kunna få arbete på 1980-talet. Det behövs också för att man skall kunna ersätta de många arbeten som försvinner. Jag hälsar herr Fagerlund mycket välkommen till den grupp som anser att vi behöver minst 400 000 nya jobb.

Vad har då den socialdemokratiska oppositionen att komma med när det gäller det här betänkandet? Det är inte mycket. Jag kan instämma med Ingemund Bengtsson när han sade att det egentligen inte finns några erinringar mot arbetsmarknadspolitiken. Skillnaderna i uppfatt-

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

ningen är mycket marginella och saknar på det hela taget betydelse.

De socialdemokratiska reservationer som är fogade till det här betänkandet har Rolf Wirtén talat om, så jag skall inte beröra dem. Jag vill bara säga att reservationerna, enligt min mening, är mycket svagt sakligt motiverade.

Socialdemokraterna har framlagt förslag i sin partimotion och följt upp några i reservationer. Men man är mycket sent ute. Vissa förslag bereds redan av regeringen och kommer snart på riksdagens bord i berett skick. I andra fall är förslagen i de socialdemokratiska reservationerna och i den socialdemokratiska partimotionen redan tillgodosedda i den praktiska tillämpningen. I ett par fall – det gäller ett förslag om en ungdomskommission och förslaget att göra särskilda ansträngningar för att ge sysselsatta kvinnor yrkesbildning – skriver utskottet till regeringen. De här två förslagen ligger ju helt i linje med regeringspartiernas intentioner och innebär f. ö. inga nyheter. 25-kronan kan t. ex. redan användas till utbildning av kvinnor inom deras resp. yrken. Det kan ändå krävas vissa ytterligare insatser, bl. a. beträffande läroplaner. Sysselsättningsutredningen har väl hittills verkat som en kommission för ungdomssysselsättningen.

I anledning av en partimotion från centern erhöll sysselsättningsutredningen på sin tid tilläggsdirektiv just beträffande ungdomens sysselsättningsproblem. Utredningen har också avlämnat en del förslag i det ämnet. Tillsättandet av en särskild delegation inom riksdagens kansli kan nu vara en riktig handläggningsordning.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets förslag i alla punkter.

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK, som meddelat att han i samband med behandlingen av detta betänkande ämnade besvara *Eva Hjelmströms* (vpk) den 13 oktober anmälda interpellation, 1977/78:37, om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Det finns i vårt land en bred uppslutning bakom den höga värderingen av arbetet och därmed också av den fulla sysselsättningen. Det utskottsbetänkande om sysselsättningspolitiken som vi diskuterar i dag är ett uttryck för det. Oppositionen har sagt ja till huvuddragen i proposition nr 32 och särskilda åtgärder för att främja sysselsättningen under vinterhalvåret 1977/78. Regeringspartiernas företrädare i utskottet har gått oppositionen till mötes genom förslaget att regeringen skall tillsätta en delegation för ungdomens sysselsättningsfrågor.

Vi går mot en kärv vinter, med svag efterfrågan på arbetskraft och behov av omfattande sysselsättningsskapande åtgärder. Därför lade jag i oktober fram ett sysselsättningsprogram för de närmaste månaderna. Det är delar av det programmet som i dag skall beslutas. Det förstärker en arbetsmarknadspolitik som 1977 har byggts ut mer än någon gång tidigare. Att stödja sysselsättningen och att motverka arbetslösheten är de övergripande målen för regeringens politik. Det har Rolf Wirtén och

Jan-Ivan Nilsson helt rätt i.

Sysselsättningspaketet av den 3 oktober innebär en satsning på omkring 2 miljarder kronor. Det beräknas ge minst 30 000 människor jobb eller utbildning. De extra sysselsättningspolitiska insatserna är inriktade på att stödja sysselsättningen inom industrin, bl. a. genom industribeställningar, genom att det särskilda sysselsättningsbidraget till vissa företag förlängs och 25-kronan byggs ut.

Vidare gör vi särskilda insatser för sysselsättningen inom byggsektorn. Statliga byggen har tidigarelagts. Dispens från investeringsavgiften för oprioriterat byggande har getts i ökad omfattning och avgiften avskaffas nu. Anslaget till beredskapsarbeten kommer i och med dagens riksdagsbeslut att höjas. Förhöjt statsbidrag lämnas till vissa kommunala byggen, som utförs som beredskapsarbeten under vintern.

Vad gäller byggmarknaden kan jag redovisa ytterligare insatser.

Regeringen kommer att besluta om särskilda åtgärder för att motverka en höjning av arbetslösheten på byggarbetsmarknaden. Statsbidragen för kommunala beredskapsarbeten höjs från 33 till 50 % i ytterligare nio län. Dessutom kommer statliga och andra offentliga byggen för 200 milj. kr. att tidigareläggas.

Läget på byggarbetsmarknaden har snabbt försämrats under hösten. Det visar länsarbetsnämndernas prognoser för efterfrågan på arbetskraft inom byggsektorn för första kvartalet nästa år. AMS har därför i en särskild skrivelse till regeringen begärt att skolor, sjukhus och andra offentliga byggen skall tidigareläggas och statsbidragen till kommunala beredskapsarbeten höjas.

För att stimulera igångsättningen av kommunala byggen har regeringen tidigare i höst beslutat att höja statsbidragen för kommunala beredskapsarbeten i Norrbotten, Västerbotten och Värmlands län. Regeringen har vidare tidigarelagt offentliga byggen för ca 250 milj. kr.

Regeringen kommer nu att besluta att statsbidragen för kommunala beredskapsarbeten höjs till 50 % också i Västernorrlands, Jämtlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västmanlands, Skaraborgs, Älvsborgs, Bohus (utom Storgöteborg) och Blekinge län. Regeringen kommer vidare att besluta om tidigareläggning av bl. a. skolor, sjukhus och förvaltningsbyggnader för ytterligare 200 milj. kr. Byggprojekten kommer att väljas med hänsyn till sysselsättningsläget i resp. län.

Vi ökar samtidigt ansträngningarna att erbjuda arbete eller utbildning åt alla ungdomar och andra nytillträdande på arbetsmarknaden. De särskilda ungdomsåtgärderna har nu blivit så omfattande att det finns skäl som talar för att det skapas ett centralt organ med ett övergripande ansvar för ungdomens sysselsättning. Jag har därför medverkat till att det inrättas en särskild delegation för ungdomens sysselsättningsfrågor. Delegationen, som knyts till regeringskansliet, skall bl. a. kunna initiera nya verksamma medel mot arbetslösheten bland ungdomar. I delegationen skall ingå företrädare för riksdagen och regeringen, parterna på arbetsmarknaden, arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen.

Nr 44

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

Ungdomsarbetslösheten måste bekämpas med kraftfulla åtgärder. Det är regeringens strävan att steg för steg bygga ut olika åtgärder inom arbetsmarknads- och utbildningspolitiken så att alla ungdomar skall kunna tillförsäkras arbete, praktik eller utbildning. Det är detta som brukar kallas en ungdomsgaranti. En sådan ungdomsgaranti kan inte förverkligas utan betydande insatser från statens sida. Bengt Fagerlund påstod på middagen att vi i regeringen helt skulle lita till de fria marknadskrafternas styre. Han vet att det påståendet är osant. Vår politik har bevisat det. Aldrig har arbetsmarknadspolitiken givit jobb eller utbildning till så många som nu. Detta medgav också indirekt Ingemund Bengtsson, då han sade att han inte kritiserade den förda arbetsmarknadspolitiken.

Men vi måste gå vidare. En ungdomsgaranti kräver insatser på en rad områden. Låt mig här bara peka på åtta viktiga punkter:

1. Grundskolan måste ge alla elever en god arbetslivsorientering och yrkesförberedelse. Det är redan en strävan i läroplanerna att åstadkomma det. Men vi behöver gå vidare med att bygga ut både den allmänna arbetslivsorienteringen och den individuella studie- och yrkesvägledning- en. Särskilt viktigt är det, att vi kan ge en utbyggd studie- och yrkesorientering (sy) för de mindre studiemotiverade eleverna och att syo på invandrarpråk kan erbjudas i tillräcklig omfattning.

2. Övergången från skola till arbetsliv måste underlättas. Därför bygger vi nu upp ett system med lokala planeringsråd – eller SSA-råd – som samarbetsorgan mellan skolan, arbetsförmedlingen och arbetsmarknads-ens parter. Skolan och arbetsförmedlingen har ju också numera ansvaret för att följa alla elever ett par år efter grundskolan, för att om så behövs hjälpa dem antingen till ett arbete eller också till fortsatt utbildning. Den här uppföljningen är särskilt viktig för dem som tvekar inför sitt yrkesval och för dem, som inte direkt går vidare till gymnasieskolan.

3. Alla måste tillförsäkras en utbildning efter grundskolan. Vissa ungdomar är skoltrötta och vill inte fortsätta att studera omedelbart efter grundskolan. De skall veta, att de har möjlighet att fortsätta sina studier vid ett senare tillfälle, när de verkligen vill det. För att kunna tillförsäkra alla en utbildning efter grundskolan har gymnasieskolans kapacitet ökat, särskilt när det gäller kortare yrkesinriktade kurser. Vidare ges även ungdomar under 20 år tillträde till arbetsmarknadsutbildning, och utbildningsbidraget höjs för dem till 70 kr. per dag.

4. Den varvade utbildningen måste byggas ut. Riksdagsbeslutet om återkommande utbildning som grund för all utbildningsplanering är av stor betydelse i sammanhanget. Utbildningen måste erbjudas i former, som är acceptabla också för dem som är skoltrötta och helst av allt vill gå ut i arbetslivet. Sysselsättningsutredningen har lagt en intressant modell för hur en utbildningsgång kan se ut, där man varvar teori och praktiskt arbete. Det förslaget är nu på remiss och vi får anledning att återkomma till det senare. Redan i år startas dock en tillfällig utbildning med starkare anknytning till arbetslivet. I sysselsättningspaketet i oktober fick nämligen AMS medel för att inom arbetsmarknadsutbildningens ram

köpa ettåriga yrkesutbildningar i företag för ett stort antal ungdomar.

5. Arbetsförmedlingen måste få möjlighet till intensifierade insatser för ungdom. Därför får arbetsmarknadsverket nu rätt att nyanställa ytterligare 150 aspiranter. De kan ge möjlighet för erfarna förmedlare att öka de särskilda insatserna för arbetslös ungdom. Försök, bl. a. i Södertälje, visar att intensifierad arbetsförmedling har god effekt.

6. Ungdomens sysselsättningssituation måste kartläggas ute i kommunerna. Här har SSA-råden och distriktsarbetsnämnderna ett särskilt ansvar att utarbeta lokala handlingsprogram för att möta ungdomsarbetslösheten.

7. Ansträngningar behöver göras för att bereda ungdomar anställning på den öppna arbetsmarknaden. Här spelar den vanliga arbetsförmedlingen en viktig roll, men särskilda insatser behöver också göras. Därför höjer vi nu bidraget till företag som utbildar en redan anställd samtidigt som de ger en person under 25 år fast anställning. Bidraget kommer att utgå med 25 kr. per elev och utbildningstimme under första halvåret 1978. Vidare förlänger vi möjligheten att ge arbetsmarknadsutbildning åt redan anställd inom vårdsektorn om samtidigt arbetslös ungdom erbjuds anställning som ersättare.

8. Ett stort antal arbetstillfällen måste stå till ungdomarnas förfogande. Det är en uppgift främst för arbetsmarknadspolitiken att då så behövs stimulera till sådana arbeten. Det har vi också gjort. I november sysselsattes ca 22 000 ungdomar i praktik- och beredskapsarbeten av olika slag.

De särskilda ungdomsåtgärderna i form av beredskapsarbeten förlängs till den 1 juli 1978 och förbättras på vissa punkter. Det gäller praktikplatser hos statliga verk och myndigheter, det gäller dagsverksbilliga kommunala beredskapsarbeten med 75 % statsbidrag för ungdomar och nytillträdan- de, och det gäller enskilda beredskapsarbeten hos företag och organisationer. Statsbidraget ökar från 10 till 15 kr. per timme.

Herr talman! Jag övergår nu till att besvara en interpellation.

Eva Hjelmström har frågat mig:

1. Vad kommer regeringen att göra för att skaffa jobb åt dem som inte får det genom de hittills vidtagna åtgärderna?

2. Vad kommer regeringen att göra för att på längre sikt öka antalet arbetstillfällen?

3. Är regeringen beredd att säkra rätten till arbete även om det innebär inskränkningar i privatkapitalets makt?

Riksdagen kommer i dag att besluta om en rad åtgärder för att motverka arbetslösheten. Regeringen har dessutom redan tidigare i höst förlängt och förstärkt många insatser mot arbetslösheten, i synnerhet då mot ungdomsarbetslösheten. Regeringen har också föreslagit riksdagen att besluta om ett antal industripolitiska insatser för att skydda sysselsättningen i utsatta branscher.

Eva Hjelmström tycks förutsätta att dessa åtgärder inte ger någon effekt. Jag har motsatt uppfattning. Utan de insatser som nu kan ge ut-

Nr 44

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

bildning eller arbete åt tiotusentals ungdomar skulle vi ha en väsentligt högre ungdomsarbetslöshet än i dag. Självfallet följer regeringen noga sysselsättningsutvecklingen bland ungdomar, och om så skulle behövas är vi beredda att sätta in ytterligare åtgärder.

Skall vi på längre sikt kunna öka antalet arbetstillfällen, krävs det en stabil och växande samhällsekonomi. Det förutsätter i sin tur ett konkurrenskraftigt näringsliv. Bara på det sättet kan man få de ekonomiska resurser som krävs för att bygga ut barnomsorgen, vården om de gamla och annan samhällelig omvårdnad. Det är enligt min mening på dessa områden som den snabbaste sysselsättningstillväxten kommer att ske i framtiden.

Eva Hjelmström frågar mig slutligen om regeringen är beredd att säkra rätten till arbete även om det innebär inskränkningar i "privatkapitalets makt". En rad av de lagar som reglerar förhållandena på arbetsmarknaden innebär inskränkningar i "privatkapitalets makt". Låt mig bara erinra om lagen om anställningsskydd, lagen om anställningsfrämjande åtgärder, medbestämmandelagen, lagen om facklig förtroendemens ställning och inte minst den arbetsmiljölag som riksdagen nyligen antog.

Meningsfull sysselsättning uppnås dock inte främst genom lagstiftning, utan som jag tidigare påpekat genom en förening av generella och selektiva åtgärder inom den ekonomiska politiken, näringspolitiken och arbetsmarknadspolitiken.

Herr talman! Ungdomsarbetslösheten kan bekämpas effektivast när det allmänna sysselsättningsläget är gott. Om antalet arbetstillfällen minskar, eller om de inte ökar i samma takt som arbetskraften, drabbas ofta i första hand de nytillträdande. Av dem utgör ungdomarna en mycket stor del.

I ett sysselsättningsläge sådant som det vi nu har finns det en risk att olika grupper av befolkningen ställs mot varandra. Det är något som utomlands på vissa håll närmast är en officiell politik: sysselsättnings-tillfällena för ungdom skall ökas genom att man minskar antalet arbeten för andra, bl. a. genom att erbjuda vidgade möjligheter till förtidspensionering, genom att man utnyttjar kvinnor som en arbetskraftsreserv, genom att man sänder tillbaka arbetslösa invandrare till deras hemländer och genom att man i stor skala utnyttjar sig av korttidsvecka.

Metoder av det här slaget vänder vi oss mot i svensk sysselsättningspolitik. De förekommer dock ibland även hos oss. Alltför många kvinnor har en osäker anknytning till arbetsmarknaden. Behovet av personalminskningar löses i vissa företag genom att man erbjuder äldre anställda förtidspension. Korttidspermitteringar förekommer fortfarande, trots alla ansträngningar att motverka dem med 25-kronan och andra åtgärder.

En skillnad mellan svensk arbetsmarknadspolitik av i dag och den som bedrivs i många andra länder, liksom den som bedrevs i vårt land för en del år sedan, är att vi inte bara eftersträvar full sysselsättning i statistisk mening. Vi strävar också efter att kunna erbjuda arbete åt alla som önskar det.

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen**Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

Det är ett mycket ambitiöst mål som vi ännu inte uppnått. Ändå står vi i viss mening närmare målet i dag än vi någonsin tidigare gjort: sysselsättningen har fortsatt att öka trots lågkonjunkturen. Aldrig har vi haft så höga arbetskraftstal. Det har Rolf Wirtén visat. Antalet personer i arbetskraften har stigit med omkring en fjärdedels miljon under 1970-talet. Det är kvinnorna som svarat för den ökningen. Det finns i dag nästan exakt lika många män i arbetskraften som det gjorde 1970, medan det alltså finns ungefär en fjärdedels miljon fler kvinnor.

Det är intressant att följa siffrorna för kvinnornas förvärvsintensitet. År för år och månad för månad visar de en ökning. För tio år sedan fanns 55 % av alla kvinnor i åldern 16–64 år i arbetskraften. Under de fem åren 1967–1972 steg siffran till 62 %. Under högkonjunkturåren 1974 och 1975 blev ökningstakten högre. 160 000 kvinnor kom då in på arbetsmarknaden. Också under 1976 och 1977, när läget på arbetsmarknaden varit så mörkt, har antalet förvärvsarbetande kvinnor fortsatt att växa. Arbetskraftsundersökningen i oktober visar att det fanns ungefär 45 000 fler kvinnor sysselsatta än i oktober i fjol.

Under den här tiden har männens förvärvsintensitet varit oförändrad. I vissa åldersgrupper har den t. o. m. minskat. I åldern 16–64 år är den 88 %. Kvinnorna närmar sig därmed männen i fråga om förvärvsfrekvens.

Ökningen gäller alla åldrar. Den har varit snabbast för kvinnor med barn. 63 % av alla kvinnor med barn under sju år har nu förvärvsarbete. För tio år sedan var det 37 %. För tio år sedan var det alltså bara drygt en tredjedel av småbarnsmödrarna som förvärvsarbetade utanför hemmet. I dag är det nästan två tredjedelar.

Men arbetsmarknaden är fortfarande könsuppdelad. Fyra av fem kvinnor på arbetsmarknaden finns i elva s. k. kvinnoyrken – inom vård, kontor och service. I flera av de yrkena är mer än 90 % av dem som arbetar kvinnor.

Kvinnornas snabba utträde på arbetsmarknaden och den fortsatta sneda könsfördelningen i många yrken hänger samman med förändringarna på arbetsmarknaden. Det är de s. k. traditionellt kvinnliga jobben som tillväxt, medan de traditionellt manliga jobben stagnerat.

I jord- och skogsbruk dominerar männen. Där minskar sysselsättningen. Inom byggnadssektorn dominerar männen. Där har sysselsättningen gått ner under 1970-talet. Det största sysselsättningsområdet för män – tillverkningsindustrin – har i stort sett stagnerat sedan flera år och minskar nu. Den verkligt expansiva delen av arbetsmarknaden är den del av den offentliga sektorn som domineras av traditionellt kvinnliga jobb, vård och barnomsorg. Det är alltså utomordentligt viktigt både för männens och för kvinnornas skull att vi bryter könsuppdelningen på arbetsmarknaden.

Förtidspensionering får inte bli ett medel att bekämpa arbetslösheten. Om detta råder det inga delade meningar. Ändå finns det tecken som tyder på att man på vissa håll tillgriper just förtidspensionering som ett medel att klara personalminskningar.

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

Den rörliga pensionsålder som infördes för drygt ett år sedan bygger på den självklara tanken, att människor själva måste få en verklig möjlighet att avgöra när de vill gå i pension. Man skall kunna minska sin yrkesverksamhet, steg för steg, inte tvingas skära av alltsammans på en enda dag. Man behöver inte släpa på full arbetstid till ett fast åldersstreck i ett jobb som känns slitigt. Man kan ta en delpension, som ger utrymme för annat vid sidan av arbetet. Men man skall inte heller tvingas att gå i pension i förtid för att bereda arbete åt någon som är yngre. Det vore att förfuska hela tanken bakom den rörliga pensionsåldern.

Ändå är det så, att många människor känner ett tryck på sig att lämna sitt jobb till en yngre, tidigare än de själva skulle vilja. Undersökningar visar, att hälften av alla blivande pensionärer vill fortsätta att arbeta efter den pensionsålder som betraktas som normal. Både före och efter pensioneringen upplever två tredjedelar att förlusten av en yrkesroll också innebär förlust av social prestige och respekt.

Det finns en risk att mycket av tanken med den rörliga pensionsåldern förfuskas om vi inte kompletterar den med en reform som ger verklig rätt att stanna inte bara till 65 år utan också efter den åldern. Fördomar, socialt tryck, svårigheter på arbetsmarknaden och annat kan ge total-effekten att fler lämnar arbetslivet tidigare.

Vi gör arbetslivet mänskligare och bör satsa ännu mer på det. Människor är friska längre upp i åldrarna än förr. Det skulle då vara konstigt om samtidigt de flesta skulle lämna arbetslivet flera år för tidigt.

Undersökningar och personliga vittnesbörd berättar att de flesta äldre vill ha möjlighet att arbeta vidare. Men det finns i dag ingen sådan rätt. Och hos många finns känslan att äldre som arbetar vidare står i vägen för de unga. Fördomar och låsta roller lever kvar.

När arbetslösheten växer minskar valfriheten, både för äldre och yngre. Då måste unga människor jaga jobb till varje pris. Då tvingas äldre klamra sig fast vid det jobb de har och hoppas att de kan hanka sig fram till en tidig pensionering.

Brist på arbetstillfällen drabbar därför hårdast i början och slutet av arbetslivet. De äldre tvingas till pensionering i förtid mot sin vilja och de yngre har svårt att få ett fotfäste på arbetsmarknaden.

Herr talman! Alla människor har rätt till ett eget arbete. Det ger inte bara ekonomisk trygghet och självständighet utan för de flesta också gemenskap och ökad mening åt tillvaron. Arbetslöshet å andra sidan är ett gissel för alla men innebär naturligtvis för unga människor en större risk än för de flesta andra.

Ungdomsarbetslösheten är särskilt farlig. Blir den alltför omfattande kan den komma att prägla en hel generations uppfattning om tillvaron och samhället – en uppfattning som då lätt domineras av pessimism, dålig tilltro till den egna förmågan och av att man tar avstånd från det samhälle som med rätt eller orätt ges ansvaret för arbetslösheten. Därför måste vi med olika medel sträva mot att förverkliga en ungdomsgaranti,

dvs. att alla unga människor tillförsäkras rätten till utbildning eller arbete. Ju bättre vi lyckas här, desto bättre samhälle skapar vi för alla människor att leva i.

Nr 44

Torsdagen den
8 december 1977

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på mina frågor. När jag först fick svaret i min hand tyckte jag att det var väldigt torftigt. Men sedan insåg jag att det naturligtvis på ett utmärkt åskådligt sätt motsvarar den borgerliga regeringens arbetsmarknadspolitik.

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

Jag har alltså ställt tre frågor:

1. Vad kommer regeringen att göra för att skaffa jobb åt dem som inte får det genom de hittills vidtagna åtgärderna?

2. Vad kommer regeringen att göra för att på längre sikt öka antalet arbetstillfällen?

3. Är regeringen beredd att säkra rätten till arbete även om det innebär inskränkningar i privatkapitalets makt?

I sitt svar berör Per Ahlmark dessa frågor endast när han säger: "Skall vi på längre sikt kunna öka antalet arbetstillfällen, krävs det en stabil och växande samhällsekonomi", och dessutom när han räknar upp ett antal lagar på arbetslivets område. Av dem är det bara två, lagen om anställningsskydd och främjandelagen – den senare har mig veterligt aldrig använts – som i någon mån berör sysselsättningen. Det är i alla fall uppenbart att dessa lagar inte ger några nya jobb. Mindre konkret än vad arbetsmarknadsministern här är, kan man rimligtvis inte vara, om man inte vill bli beskylld för att hemfalla åt meningslöst lallande.

Mina frågor gäller den långsiktiga sysselsättningspolitiken. Hur tänker regeringen bära sig åt för att säkra vars och ens rätt till arbete? Per Ahlmark försöker föra in diskussionen på de nu aktuella åtgärderna som syftar till att i någon mån hejda den flodvåg av arbetslöshet, som vi hotas av genom den djupgående kris som den kapitalistiska världen f. n. genomgår.

Per Ahlmark säger i sitt svar att jag tycks förutsätta att de åtgärder som regeringen föreslår inte ger någon effekt. Jag förutsätter inte det, Per Ahlmark. De ger en effekt, även om den är helt otillräcklig. Det skulle för övrigt vara århundradets politiska skandal om inte åtminstone en del jobb kunde räddas genom alla de miljarder som regeringen nu pumpar in i de privata företagen. Men kärnpunkten är att dessa åtgärder inte ger några nya jobb. Och det är nya jobb som behövs – för ungdomarna, för kvinnorna, för dem som är sysselsatta i olika typer av AMS-verksamhet, för huvuddelen av de förtidspensionerade. Och det är *det* mina frågor gäller. Vad tänker regeringen göra för att alla dessa eller åtminstone några av dem skall få jobb?

Vi måste ha ett konkurrenskraftigt näringsliv, säger Per Ahlmark. Det har inte gått upp för Per Ahlmark att det är just detta "konkurrenskraftiga näringsliv" som hittills under 1960- och 1970-talet slagit ut hun-

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

dratuserentals människor här i landet.

Men det har tydligen slagit Per Ahlmark att detta "konkurrenskraftiga näringsliv" inte kommer att innebära några nya jobb i framtiden. Hur skall man annars tolka arbetsmarknadsministern när han förklarar att det är inom vårdryrkena enbart som den snabbaste sysselsättningsökningen kommer att ske i framtiden – där behövs jobb, många jobb som man i dag utestänger ungdomarna ifrån när inte ens hälften av de sökande till gymnasieskolans yrkesinriktade vårdlinjer kommer in. Men det räcker inte. Vi måste skapa jobb också inom industrin. Vi har i vårt krisprogram lagt fram förslag om hur detta skall gå till, och Lars Werner har tidigare tagit upp det från kammarens talarstol i dag. Jag tänker därför inte gå närmare in på det.

I stället tänkte jag att den grupp vi nu diskuterar skulle få komma till tals – de som arbetsmarknadsutskottet kallar "de nytillträdande" på arbetsmarknaden, de som enligt en rad statliga utredningar har en mängd brister: "de är för unga, har för dålig utbildning, bristande arbetslivserfarenhet och är för lokalt bundna". Kort sagt: de som slås ut av vårt kapitalistiska system redan innan de kommit in på arbetsmarknaden, de som effektivt berövas sitt självförtroende och sitt människovärde, som passiviseras av hopplösheten i att aldrig få ett meningsfullt jobb, de som förmås tro att det är dem det är fel på i stället för att vända sitt hat mot det samhällssystem som tvingar dem till passivitet.

Pockettidningen R har i sitt nya nummer som kom ut i dag under rubriken "Det är uppgjort. Om den förutbestämda ungdomsarbetslösheten" intervjuat Tarja, Rolle, Annika och Agneta. De är fyra av Luleås 600 arbetslösa ungdomar. De är arbetslösa, rädda, skoltrötta, deppiga men ursinniga. Så här säger Tarja, 17 år: "Det här samhället är sinnessjukt. Våra politiker är inte kloka. Det finns så många jobb som går att skapa. Det är bara det att företaget måste tjäna pengar på det. Hur skall jag förklara? Det finns så mycket ruttet, det finns kärnkraftverk och bilar. Det är så många jobb som är vansinniga bara för att företagen skall tjäna pengar. Vi andra skulle inte behöva vara arbetslösa, jag kan bara inte riktigt reda ut hur."

Eller Agneta som säger: "Nu går jag mest och strular, hänger med de andra arbetslösa och tar en öl. Man blir knäpp, skulle jag hålla på så här ett år skulle det aldrig gå. Många öser tjack. De skulle aldrig klara av att jobba, de har gått för länge.

De livnär sig på att gå och snatta i affärer. Droger och arbetslöshet hänger ihop. Jag såg en kille häromdagen, för ett år sedan var han fin, på ett år har han blivit knäckt, jag har inte sett liknande. Han bara skakar och stoppar i sig vad som helst för att hålla sig lugn.

Jag blir nervös. Morsan gnäller på mig, hon tycker att jag borde hjälpa till hemma nu. Hon blir orolig, undrar vad jag gör på stan och om jag håller på med knark. ---

Det har blivit rutin att hänga på stan, jag klarar inte av att göra något positivt. Jag stiger upp, duschar, far på stan, röker brass, går omkring.

Samma sak varje dag.

Fick jag ett jobb skulle det fixa sig.”

När de här ungdomarna går ut för att få fatt på jobb och pratar med folk möts de av svar som detta från länsarbetsnämnden: ”Visst kan vi ordna jobb – om ni har yrkeserfarenhet, yrkesutbildning och vill flytta.” Allt går i linje med vad f. d. AMS-chefen Bertil Olsson sade, att ”ungdomens adelsmärke är deras flyttbarhet”, eller vad människorna i Norrbotten tidigt har fått erfa att AMS står för: alla måste söderut. Men inte heller söderut finns det längre några jobb.

När ungdomarna kommer till NJA får de av informationschefen höra: ”Jag vill inte träffa arbetslösa ungdomar. Dom bara frågar varför dom inte får något jobb.”

Men, herr talman, det finns också kampglädje och en insikt om orättvisorna. Så här säger Klas, rullstolsbunden och en av de omkring 30 000 förtidspensionerade under 35 år av vilka de flesta helt enkelt har pensionerats bort för att snygga upp herr Ahlmarks statistik: ”Jag vägrar att känna mig kasserad. Jag ger mig inte, jag vill göra något och jag har en utbildning.”

Och jag tänker sluta citaten ur Pockettidningen R med Tommy, Ullatena, Lefte och Ann: ”Tänk om Sveriges drygt 100 000 arbetslösa ungdomar skulle besluta sig för att dom faktiskt inte är så dåliga bara för att de inte har något jobb. Tänk om alla 100 000 skulle organisera sig och säga: Det är inte oss det är fel på. Det är vårt samhälle som sitter och rensar bort oss som om vi vore ogräs. Arbete är en rättighet vi kräver.”

Ja, arbetet är en rättighet och det samhälle som inte ens kan garantera sina ungdomar rätten till ett meningsfullt jobb har tjänat ut sin roll. Vpk anser att under kapitalismen kan ingen garanteras denna grundläggande rättighet. Men åtgärder kan och måste vidtas nu för att begränsa arbetslösheten och skaffa fler jobb. Och, herr talman, Per Ahlmarks åtgärder är också på kort sikt helt otillräckliga. Sysselsättningspaketet påstås garantera ytterligare minst 30 000 personer arbete eller utbildning. Detta skall jämföras med den öppet redovisade arbetslösheten som ligger på över 90 000 och med den uppskattade dolda arbetslösheten bland ungdomar som uppgår till långt över 100 000. Det skall också ställas i relation till alla de icke tillgodosedda behov som finns i samhället.

Nu sade Per Ahlmark och likaså Jan-Ivan Nilsson att sysselsättningen trots lågkonjunkturen har fortsatt att öka. Men det är ett falskt sätt att bolla med siffror. I stället för att redovisa totalantalet sysselsatta bör man rimligen se till hur mycket var och en jobbar. På grund av allt deltidsarbete har en nedgång i sysselsättningen skett. Självfallet bör man också ta hänsyn till inom vilka branscher nedgången skett. Det är ju inom industrin, och det är allvarligt.

Vi uppvaktades så sent som i dag av byggnadsarbetare från Kista. Bara deras recept skulle skapa en mängd nya arbetstillfällen redan nu. Vad de krävde var bl. a. att åtgärder omedelbart skulle vidtas för att höja bostadsbyggnandet till 75 000 bostäder per år. Det är faktiskt så att två

Nr 44

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

tredjedelar av landets kommuner redovisar en snar bostadsbrist. De krävde vidare att ett effektivt prisstopp på byggnadsmaterial omedelbart införs och att en statlig samhällsbyggnadsbank snarast inrättas. De krävde att den 15-procentiga avgiften på oprioriterade byggen omedelbart avskaffas, att bostadstilläggen höjs, m. m.

Per Ahlmark redovisade nu några åtgärder som naturligtvis är bra men som också de är otillräckliga för att vi verkligen skall få fart på byggandet.

Herr talman! Jag skulle vilja sluta med att på kammarens TV-skärm visa en bild ur Pockettidningen R:s senaste nummer, en bild som jag tycker på ett utmärkt sätt illustrerar Per Ahlmarks och den borgerliga regeringens politik på detta område.

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Jag har i mitt anförande ganska utförligt gått igenom olika åtgärder som är viktiga för att garantera unga människor jobb, praktik eller utbildning.

Jag tog framför allt upp åtta punkter – att grundskolan skall ge alla elever en god arbetslivsorientering och yrkesförberedelse, att övergången från skola till arbetsliv måste underlättas, att alla skall tillförsäkras en utbildning efter grundskolan även om man inte omedelbart vill fortsätta med en sådan utbildning, att systemet med en varvad teoretisk och mera praktisk utbildning måste byggas ut framför allt för dem som är skoltrötta efter grundskolan, att arbetsförmedlingen måste få möjligheter till intensifierade insatser bland ungdom, att ungdomens sysselsättningssituation måste kartläggas i kommunerna bl. a. med hjälp av de SSA-råd som vi nu bygger upp, att vi skall öka ansträngningarna att bereda ungdomarna anställning på den öppna arbetsmarknaden, vad man kan göra i arbetsmarknadspolitiken för detta och för att öka arbetstillfällena för ungdomarna.

Det här är utomordentligt viktigt. Jag kan inte dela Eva Hjelmströms bedömning att detta i stort sett bara är marginella åtgärder som inte betyder någonting. Jag menar att den här aktiva arbetsmarknadspolitiken i själva verket är en förutsättning för att hålla tillbaka arbetslösheten, en förutsättning för att bereda tusentals ungdomar ett fast jobb som de annars inte skulle få, en förutsättning för att skapa det goda samhälle som vi strävar efter för alla generationer.

Då övergår Eva Hjelmström i stället till att fråga vad det är för industrisatsningar vi har tänkt oss. Det har vi visat genom en rad beslut och propositioner. Det är bl. a. de åtgärder vi vidtagit för att förhindra att sysselsättningen i ett antal krisdrabbade branscher dras ned alltför snabbt. Det gäller satsningar på varven, teko, handelsstål och specialstål. Det är några av de branscher som mycket stora belopp satsats på för att rädda delar av den svenska industrin som f. n. är allvarligt utsatta. Det gäller också satsningarna för framtiden – att ge de mindre företagen möjligheter att etablera sig, bygga ut och lansera produkter på världsmarknaden så att de ger ökad sysselsättning.

Jag talar i mitt svar till Eva Hjelmström om ett konkurrenskraftigt näringsliv. När hon citerar detta verkar det som om det var något fel på ett konkurrenskraftigt näringsliv. Hon säger: Det är ju det som slår ut folk.

– Ja, men om vi inte har ett konkurrenskraftigt näringsliv – vad händer då? Vi kan ju se på svårigheterna i de branscher som i dag drabbas, i de företag som har svårt att sälja på utlandsmarknaden eller de företag som har svårt att konkurrera med importen. Det är då man slår ut människor. Det är då man inte kan bereda trygghet. Det är då den ekonomiska tillväxten stannar av. Ett konkurrenskraftigt näringsliv är en förutsättning för en ekonomi i balans, en förutsättning för att ge människorna trygghet här i landet.

Jag menar att den ekonomiska politik som skall bidra till att öka konkurrenskraften hos näringslivet – industrisatsningar som skall hjälpa utsatta branscher men också skapa ett allmänt näringsvänligt klimat till fromma för de människor som jobbar där – och arbetsmarknadspolitiken i förening, det är en sysselsättningspolitik som strävar efter att hålla arbetslösheten så låg som det över huvud taget är möjligt.

Jag vet ju att när man talar om utbildning, praktikjobb och arbetsmarknadspolitik får man bara glåpord från kommunisterna tillbaka. Det är tradition att vpk:s företrädare dömer ut den arbetsmarknadspolitik som ger arbete och utbildning åt hundratusentals människor varje år. Jag hade tidigare en debatt med Lars Werner. Han sade vid det tillfället att den arbetsmarknadspolitik vi för är att "skumma på ytan" eller "smörja maskineriet med litet kontaktverksamhet och samrådsorgan". Sedan avslutade han sitt framträdande med att kalla de åtgärder som då presenterats för "snömos" och "bubbel utan innehåll". Och Eva Hjelmström fortsätter den linjen i sin interpellation och säger att det här är "nödlösningar".

Jag menar att en arbetsmarknadspolitik som siktar på att utbilda människor så att de kan få jobb efter skolan, på att ge människorna yrkeserfarenhet så att de sedan lättare får ett fast jobb på den öppna arbetsmarknaden ligger i linje med våra bästa sysselsättningspolitiska traditioner och är en nödvändighet för att hålla den fulla sysselsättningen uppe och motverka arbetslöshet. Och jag kan omöjligt förstå hur man kan kalla sådana insatser för "bubbel utan innehåll" eller "nödlösningar".

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Per Ahlmark hänvisar åter till sina åtta viktiga punkter, som huvudsakligen kretsar kring utbildning. Visst är det bra med utbildning – vi har naturligtvis ingenting emot den. En del av ungdomarna i Luleå hade också utbildning. De hade gått på de här korta kurserna. Men vad hjälpte det när de kom ut och sedan åter ställdes utan jobb? De kom inte in på arbetsmarknaden. Då är det föga tröst med utbildning.

Jag konstaterar att Per Ahlmark fortfarande vägrar svara på min fråga:

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

Var i detta paket finns de nya jobben på den öppna arbetsmarknaden?

Regeringens arbetsmarknadspolitik går ut på, precis som bilden på TV-skärmen nyss visade, att pumpa in pengar i storföretagen. Och de tackar naturligtvis och tar emot för att sedan snabbt föra ut pengarna ur landet, till Brasilien och andra "näringsvänliga" länder. Det är ju vad som sker i dag – kapitalexporten har tagit enorma dimensioner under de senaste åren. Detta leder alltså regeringens arbetsmarknadspolitik till – men definitionellt inte till några nya jobb. Och vad vi efterlyser och själva har lagt fram ett program för är just nya jobb.

MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Först vill jag göra en allmän reflexion. Det var fascinerande att höra Ingemund Bengtsson tala om behovet av en sysselsättningsskapande politik, Ingemund Bengtsson som tillsammans med sina partikolleger i regeringsställning har drivit den politik som fört svenskt näringsliv in i en kris.

Jag skall fatta mig kort och endast betona några synpunkter, som vi från moderat håll fäster särskild vikt vid. Vi menar – det har vi många gånger framhållit i denna kammare – att arbetslösheten bland de unga är det allvarligaste beviset för svagheten på den svenska arbetsmarknaden. Det går att lagstifta om trygghet åt de redan anställda ända tills olönsamheten är på väg att knäcka företagen. Men det går inte att lagstifta fram nya jobb i näringslivet.

Det har inte skapats tillräckligt med nya jobb i Sverige under 1970-talet, och under hela 1970-talet – även det s. k. övervinståret 1974 – har ungdomsarbetslösheten varit hög. Den öppna arbetslösheten bland ungdomen var faktiskt högre 1971, 1972 och 1973 än den är nu 1977. Den socialdemokratiska näringspolitiken, som fram till regimskiftet hade verkat i nio år, kan konstatera sitt misslyckande i den sjunkande industrisysselsättningen och i arbetslösheten bland de unga.

Problemen för ungdomen är också att söka i skolan, en skola som i alltför många fall skapar leda vid och misstro mot studier och som inte ger tillräcklig yrkesförberedelse och yrkeskunskap. Det är intressant att notera att bland de korta yrkesinriktade utbildningar som sedan förra våren anordnas inom gymnasieskolan har de yrkesvägledande kurserna blivit populärast. Ungdomen känner själv sin bristande kunskap om arbetsmarknaden. Det fortsatta reformarbetet inom skolans ram måste inriktas bl. a. på att ge skoltrötta ungdomar bättre möjlighet att varva yrkesarbete med studier.

I det sammanhanget vill jag gärna betona den vikt som vi moderater fäster vid arbetet på att öka möjligheterna för de nytillträdande på arbetsmarknaden att få ett första jobb. Vi måste underlätta för ungdomarna att pröva på olika jobb, innan de bestämmer sig för sitt yrkesval. Det är nödvändigt att öka möjligheterna till praktik och provanställning för ungdomen. Att såsom sysselsättningsutredningen föreslår tillgodose ungdomens behov av praktik genom att snäva till definitionen av begreppet

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

praktik så att det endast gäller praktik som led i utbildning måste vara alldeles befängt. Inte tillfredsställer man en reell efterfrågan på praktikplatser genom att ändra en definition. Tvärtom kommer svårigheterna att öka för de ungdomar som inte befinner sig i en fastlagd studiegång.

Många ungdomars behov av kortare arbetslivserfarenhet kommer inte att kunna tillgodoses. Det kan t. ex. gälla ungdomar som är osäkra inför valet av utbildning eller som vill göra kortare avbrott i sin utbildning. Den s. k. praktikgruppens förslag understryker i själva verket nödvändigheten av att vidga möjligheterna till provanställning av ungdom. Åmanlagarna måste ändras i detta hänseende.

Här har redan sagts mycket om de åtgärder som vidtas för att skaffa ungdomen arbete, utbildning eller praktik. Jag tror att mångfalden av och bredden på åtgärderna är särskilt viktiga, och jag vill bl. a. understryka kommunernas roll. I Stockholms kommun pågår just nu ett intensivt arbete på att, i samverkan med länsarbetsnämnd och näringsliv, hjälpa ungdomen. Om den s. k. ungdomsdelegationen eller ungdomskommisionen har det sagts vackra ord här i dag. Vi får hoppas att den blir mer än ett politiskt jippo och att den kan komma med nya goda idéer för att komplettera och förstärka de åtgärder som redan är vidtagna.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 15.

ALF LÖVENBORG (–):

Herr talman! Jag har inte anmält mig på talarlistan och hade egentligen inte tänkt begära ordet. Men ibland är det svårt att låta bli.

Per Ahlmark höll ett tal fyllt av floskler. Sedan tog han repris på samma tal.

När det gäller sysselsättningen handlar det till stor del om fraser om "ökad konkurrenskraft". Man skall skapa en "konkurrensvänlig miljö" och "ge utbildning" åt alla de här arbetslösa ungdomarna. Jag känner människor som blivit utbildade i tre fyra fem olika omgångar, och de saknar fortfarande jobb. Jag tycker nog att Frödings versrad passar ganska bra i det här sammanhanget. Han skriver ungefär så här:

De ger oss stenar i stället för bröd och halmstrån åt oss till stöd.

Det finns en kampglädje, sade Eva Hjelmström. Ja, det finns en ökad kampglädje, framför allt i arbetarleden. De gör folkliga och politiska aktioner, och det tror jag är det hoppingivande i dagens läge, inte de propositioner som regeringen nu lägger fram.

Vi har redan en stor arbetslöshet. Många tusen har redan permitterats från sina arbetsplatser. Andra går med hotet över sig att bli utan jobb. Massor av ungdomar kan inte få ett arbete – det problemet har vi inte minst i Norrbotten. Den verkliga arbetslösheten, Per Ahlmark, handlar om flera hundra tusen människor. Då måste man fråga sig: Vad tänker regeringen göra, den regering vars största parti gick ut i valrörelsen och lovade att skapa 400 000 nya jobb? Vad skall den regeringen göra för att uppfylla sina vallöften, för att garantera full sysselsättning?

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

Jag vill också fråga: Hur tänker man möta krisen i Norrbotten? Storfinsans och de borgerliga partierna hjälptes åt att slå ihjäl Stålverk 80, som kunde blivit utgångspunkt för en bred planmässig industrialisering i det nordligaste länet. Det kunde ha skapat många nya arbetstillfällen.

Men det verkar som om man tänker gå vidare. Man nöjer sig inte med att Stålverk 80 sopades väck från dagordningen. Nu gungar också marknaden under fötterna på människorna i malmfälten, den region som man ansåg vara garanterad sysselsättning, som hade en stabil basindustri. Det är tydligt att man nu förbereder sig för att stänga gruvorna utan att på något sätt ha förberett sig för att klara sysselsättningen. Jag vill fråga Per Ahlmark: Hur skall man klara de problemen? Skall man fortsätta att agera ungefär som Pontius Pilatus, två sina händer och hänvisa alla bekymmer till den Norrbottendelegation som skall klara alla problem?

Vad vi ser nu är att en annan planering är på gång. Den förre generaldirektören för arbetsmarknadsstyrelsen, Bertil Olsson, besökte länet i somras, och hans recept var att flyttlasspolitiken skulle intensifieras, att människorna skulle i väg söderut. Någon tanke på att skapa ny sysselsättning, ökad förädling, nya statliga industrier fanns det inte rum för i Bertil Olssons planering, och det finns det inte rum för i Per Ahlmarks eller den borgerliga regeringens planering heller. Det är det som är så beklämmande.

Jag skulle tro att Bertil Olssons funderingar om att det är väldigt nyttigt för människorna att flytta på sig har varit i säck innan de kom i påse. Att människor måste flytta på sig är med all säkerhet den borgerliga regeringens recept, och det man nu lägger fram är olja för att smörja hjulen för den nya flyttlasspolitiken och inte för att skapa nya jobb.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3 och 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 71 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Werner begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 3 och 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 71 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Werner begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 276
Nej - 12

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 150
Nej - 136

Mom. 6 och 7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 8 och 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 71 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Werner begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 8 och 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 71 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysseletningen*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Werner begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 276
Nej - 12

Mom. 10 och 11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 150
Nej - 137

Mom. 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 150
Nej - 136

Mom. 14

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 71 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Werner begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 71 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Werner begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 276

Nej – 12

Mom. 16 och 17

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 71 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Werner begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 18 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 71 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Werner begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 276

Nej – 12

Nr 44

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
syssetsättningen*

Torsdagen den
8 december 1977

*Särskilda åtgärder
för att främja
sysselsättningen*

Mom. 19

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Lars Werner under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Werner begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 19 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit det av Lars Werner under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Mom. 20

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 20 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 151
Nej – 136

Sture Palm (s) anmälde att han avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt ja-knappen.

Mom. 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 21 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 151
Nej - 136

Mom. 22 och 23

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 2 Förstatligande av läkemedelsindustrin och sjukvårdsmaterielindustrin

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:21 med anledning av motion om förstatligande av läkemedelsindustrin och sjukvårdsmaterielindustrin.

I detta betänkande behandlades motionen 1976/77:961 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen uttalade sig för förstatligande av läkemedelsindustri och sjukvårdsmaterielindustri.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:961.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av Hugo Bengtsson, Arne Blomkvist, Lilly Hansson, Ivar Högström, Lennart Pettersson, Rune Jonsson i Husum och Wivi-Anne Radesjö (samtliga s).

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har tidigare vid flera tillfällen här i riksdagen föreslagit åtgärder för ett förstatligande av läkemedelsindustrin.

Som förut påpekats arbetar f. n. en utredning som har till uppgift att lägga fram förslag i denna riktning. Man skulle under andra förhållanden kunna nöja sig med detta och se fram emot att utredningen snarast framlägger ett förslag. Nu har emellertid förhållandena ändrats påtagligt sedan utredningen tillsattes. Det har blivit en borgerlig regering, och det ger mig anledning att uttrycka farhågor för hur frågan kommer att behandlas i framtiden. Vi har sett hur den här regeringen i andra sammanhang uttalat sig för en ökning av privatiseringen av sjukvården. Och med

Nr 44

Torsdagen den
8 december 1977

*Förstatligande av
läkemedelsindu-
strin och sjuk-
vårdsmaterielindu-
strin*

*Förstatligande av
läkemedelsindu-
strin och sjuk-
vårdsmaterielindu-
strin*

tanke på den praktiskt taget obegränsade tillit som regeringen brukar uttrycka för den privata företagsamheten finns det skäl att tro att man från det hållet kommer att motarbeta ett samhälleligt övertagande av läkemedelsindustrin.

Mot den bakgrunden och för att undanröja sådana misstankar finns det en uppenbar anledning för riksdagen att göra ett uttalande i enlighet med vad som anförs i motionen.

Efter hand som läkemedelsindustrin växer i omfattning, växer också de skandalartade förhållanden som med jämna mellanrum avslöjas när det gäller bristande kontroll av nya läkemedel som förs ut på marknaderna, liksom i fråga om de hämningslösa metoder som läkemedelsföretagen använder för att marknadsföra sina olika preparat. Det har blivit alltmer uppenbart att läkemedelsproduktionen måste undandras de privata vinstintressena.

Detsamma gäller även sjukvårdsmaterielindustrin, där bl. a. olika monopolbildningar på ett orimligt sätt har bidragit till att sjukvårdskostnaderna skjutit i höjden.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till motionen 1976/77:961 från vänsterpartiet kommunisterna.

KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Vpk:s motion om förstatligande av läkemedelsindustrin är ingen nyhet för kammaren. Den har upprepats under en följd av år, och är givetvis ett uttryck för vpk:s synsätt och värdering att alla företag i vårt samhälle borde förstatligas.

Att man här väljer läkemedelsindustrin speciellt beror väl på att man tror sig känslomässigt lättast kunna påverka människorna när det gäller läkemedel, som vi behöver för att bli friska i en sjukdomssituation. Det framgår också av motionen, där motionärerna påpekar att "all privatisering av sjukvård och läkemedelshandling bör bekämpas", att man har den här inställningen.

Själva formuleringen visar klart vpk:s övertro på förstatligande. Man anser att hela det sjukvårdsindustriella komplexet bör överföras i samhällets ägo, och att all byggnadsverksamhet inom sjukvården bör ske i huvudmännens egen regi och att ingen entreprenadverksamhet bör tillåtas av sjukhusen.

Avgörande för oss andra i dessa sammanhang är givetvis inte vem som framställer läkemedlen eller vem som bygger sjukhusen, utan att patienterna – och vi är ju alla presumtiva patienter – får de bästa tänkbara läkemedlen och de bästa sjukhusen till så låga kostnader som möjligt. Detta mål anser jag *inte* vi kan uppnå med vpk:s modell.

Det finns, herr talman, ett 30-tal läkemedelsföretag i vårt land, och även om den helt övervägande delen – ca 95 % av produktionsvärdet – faller på de fem största koncernerna, som ingår i Läkemedelsindustriföreningen (LIF), Astra, Kabi, Pharmacia, Ferrosan och Leo, så visar detta förhållande att det finns en betryggande konkurrens för detta viktiga

område. Konkurrensen stimulerar till att åstadkomma nya och bättre läkemedel med minimering av biverkningarna, som ju är oerhört viktig. I detta sammanhang bör påpekas att endast sådana läkemedel som är godkända och registrerade av socialstyrelsen får försälas.

När det gäller upphandling och distribution av läkemedel i vårt land har vi tillskapat Apoteksbolaget AB, som började sin verksamhet 1971. Bolagets aktier ägs till två tredjedelar av staten och till en tredjedel av en av Apotekarsocieteten grundad stiftelse. Apoteksbolaget äger också samtliga aktier i Apotekarnas Droghandel AB (ADA).

Detta förstatligande 1971 motiverades av att det saknades tillfredsställande konkurrens – apoteken hade försäljningsmonopol. Men att denna åtgärd skulle ha sänkt priserna på läkemedlen återstår nog att bevisa. Kostnaden för den enskilde patienten blir säkert lägre om vi har fungerande konkurrens mellan olika läkemedelsindustrier. Priset på farmaceutiska preparat fastställs av läkemedelsnämnden efter förhandlingar mellan producent, importör och Apoteksbolaget. I vpk:s motion har det också påpekats att läkemedelsindustrins reklaminsatser skulle ha ökat konsumtionen av läkemedel i vårt samhälle. Då bör omnämnas att 90 % av läkemedelskonsumtionen sker på läkarordinationer och endast 10 % är självmedikation.

Ansvar för upphandling på sjukvårdsområdet ligger som bekant på landstingen. Dessa har utvecklat olika organ och rutiner härför, bl. a. genom samverkan i Landstingens inköpscentral (LIC). Samverkan med staten sker bl. a. inom Sprit (Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut).

Några önskemål om socialisering av läkemedelsindustrin etc. enligt vpk:s motion har inte framförts från landstingens sida. Alltså har man inte känt behov av sådana åtgärder.

Med hänvisning till vad jag nämnt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 21.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Detta är en principiell fråga för vpk. Vi menar att inget privat vinstintresse borde få tjäna pengar vare sig på läkemedel eller medicinska sjukvårdsartiklar över huvud taget. Karl-Anders Petersson har inte alls denna känsla. Han säger att det avgörande är hur läkemedlen inverkar på människor. Vi har på senare tid mycket ofta fått ta del av hur många läkemedel som är direkt skadliga för människor. På detta får man täta bevis. Vi anser därför att samhället borde ha ett mycket större inflytande över läkemedelsindustrin. Den privata läkemedelsindustrin, sjukvårdsmaterielindustrin och andra ekonomiska intressen som haft anknytning till sjukvården har enligt vår uppfattning en styrande effekt och inverkar på vårdens utformning. Man tjänar stora summor på läkemedlen, pengar främst hämtade från skattemedel.

Ökningen av försäljningen är också enormt stor, vilket är både positivt och negativt. Men det förtjänar nämnas att försäljningen från 1960 ökat

Torsdagen den
8 december 1977

*Förstatligande av
läkemedelsindu-
strin och sjuk-
vårdsmaterielindu-
strin*

från 395 miljoner för att år 1976 vara uppe i inte mindre än 4 467 milj. kr. Om man räknar per invånare låg siffrorna på 53 kr. 1960, medan man nu är uppe i 299 kr. Det visar att det för läkemedelsindustrin måste vara en lönande affär. Mot bakgrund av att marknadsföringen kostar upp till 17 % av den totala försäljningssumman, vilken siffra redovisas i betänkandet, förstår man att produktutvecklingen är kostnadskrävande. Man förstår också att det blir skattebetalarna och de privata människorna som får betala för denna.

Vi har en otroligt stor mängd läkemedel. Det lär finnas inte mindre än 1 800 läkemedel och närmare 3 000 farmaceutiska specialiteter som det heter. En stor del av den totala mängden av läkemedel är förmodligen onödig. Man kan ifrågasätta om effekten blivit bättre med hjälp av den enorma ökningen.

Läkemedelsförskrivningen har också ökat. Förbrukningen av lugnande medel och mediciner har uppgått till 300 milj. kr. årligen. Detta skapar ett beroende, om vilket vi får larmrapporter i tidningarna. Medicinerna har också använts som medel vid tusentalet självmord och i ett mångdubbelt antal självmordsförsök årligen.

Det är klart att en överanvändning av läkemedel betingar en onödig kostnad för såväl samhället som den privata individen. Vi menar alltså att man inte skall kunna spekulera i människors behov av mediciner och att det behövs en samhällelig kontroll av hela läkemedelsindustrin. Det är därför vi återkommer med kravet på ett förstatligande av läkemedelsförsäljningen.

KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Inga Lantz säger att våra olika uppfattningar bottenar i värderingar. Jag vill gärna hålla med henne om det. När man vill förstatliga läkemedelsindustri och byggnadsverksamhet på sjukvårdens område etc., måste det bottenar i värderingar. När hon säger att avgörande för min del är hur läkemedlen fungerar för människan, vill jag gärna hålla med henne även på den punkten. För oss bör det vara helt avgörande hur läkemedlen fungerar för den enskilda människan.

När hon sedan säger att många läkemedel är onödiga, så tycker jag att det är en ganska hård dom hon uttalar mot läkarna i vårt land. Därvidlag är vi inte överens. Jag tror inte att vi kan lösa det problemet, om det nu finns, med ett förstatligande av läkemedelsindustrin.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 961 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 961 av Lars Werner m. fl.

Nr 44

Torsdagen den
8 december 1977

*Statligt aluminium-
verk i Jokkmokk*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 269
Nej - 12
Avstår - 4

§ 3 Statligt aluminiumverk i Jokkmokk

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:22 med anledning av motion om ett statligt aluminiumverk i Jokkmokk.

I detta betänkande behandlades motionen 1976/77:215 av Alf Lövenborg (vpk) och Eivor Marklund (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle

1. hos regeringen anhålla om skyndsamt utredning av frågan om ett statligt aluminiumverk i Jokkmokks kommun och att denna utredning grundades på en samhällsekonomisk totalkalkyl,

2. uttala att vid planeringen av det föreslagna aluminiumsmältverket sådana åtgärder borde vidtas att ingen negativ miljöpåverkan fick ske.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:215.

ALF LÖVENBORG (-):

Herr talman! Det är med beklagande jag noterar näringsutskottets kallsinnighet när det gäller att skaffa Jokkmokks kommun ett rejält industriprojekt. Man tycker inte att det är någon lämplig industri. Man finner en rad argument för uppfattningen att man inte skall bygga ett aluminiumverk i Jokkmokk.

Däremot undviker man sorgfälligt att med öppna ögon granska frågan om *varför* man skulle bygga ett aluminiumverk i Jokkmokk. Ett av de viktiga skälen från min och många andra norrbottningars och framför allt jokkmokkbarnas synpunkt sett är naturligtvis att kommunen måste få en industri och det mycket snabbt, om inte allt skall rasa. På många håll säger man nu att vi hotas av katastrof. I Jokkmokks kommun kan man inte säga det därför att katastrofen är redan ett faktum. Man sitter i bekymmer upp till halsen. Arbetslösheten växer, och man har det så illa ekonomiskt ställt att man, när budgeten skulle träcklas ihop i år, på fullt allvar framförde ett förslag om att börja ta betalt för skolmåltiderna för att få debet och kredit att gå ihop.

Torsdagen den
8 december 1977

*Statligt aluminium-
verk i Jokkmokk*

Det här projektet, ett aluminiumverk, lanserades inte av oss kom-
munister utan från socialdemokratiskt håll i början på 1975. Rune Jo-
hansson var uppe hos oss och tände hoppets låga. Hans ord tolkades
av den största länsstidningen som att det egentligen var klappat och klart.
Hans partikollega, kommunalrådet i Jokkmokk, påstod sig sitta inne med
sådan information från regeringens sida att planerna inte kunde stoppas.

Jag är självfallet inte expert på aluminiumframställning, men jag har
i alla fall försökt sätta mig in i vad det handlar om. Den tändande gnistan
för debatten om lokalisering av ett aluminiumsmältverk till Jokkmokk
var industriverkets utredning om att den svenska aluminiumkonsum-
tionen kommer att växa långt snabbare än den inhemska produktions-
kapaciteten. Det gavs ut en promemoria, Aluminiumkonsumtionen i Sve-
rige 1975–1990. Den kom 1974. Enligt Kemikontorets rapport till den
fysiska riksplaneringen skulle det behövas två nya anläggningar under
perioden 1980–2000, om Sverige skulle vidmakthålla en självförsörjnings-
grad på 70 %.

På s. 17 i denna utredning finner man följande:

”Om den av Gränges planerade utbyggnaden till 132 000 årston kom-
mer till stånd, skulle en import av 65 000–75 000 ton vid en antagen export
av 15 000–20 000 ton krävas år 1980. Enligt utredningens uppfattning före-
ligger därför vid ett normalt kapacitetsutnyttjande och en 100-procentig
självförsörjningsgrad eller ökad export ett utrymme för ytterligare en an-
läggning år 1980 och en produktion av ca 50 000 årston.”

Sedan kom industriverket med nästa promemoria i april 1975. Den
bar rubriken Ökad svensk aluminiumproduktion. Inom parentes sagt upp-
vaktade jag tillsammans med några andra norrbottningar dåvarande stats-
rådet Rune Johansson, som vid det tillfället, så som vi uppfattade det,
inte ställde sig avvisande till projektet.

Också i den promemorian räknar man med en ökad inhemska svensk
konsumtion av aluminium. Såvitt jag vet har ingen annan undersökning
vederlagt det framräknade ökade behovet.

Jag finner på tal om möjlig lokalisering följande i utredningen: ”Om
kostnaderna för överföring av elkraft skall hållas nere bör smältverket
läggas nära ett kraftverk.” Det förefaller ju förnuftigt. Och är det något man
har gott om i den kommunen, så är det sannerligen elkraft. Och energi är den
grundläggande förutsättningen för all industriell expansion – det kan ingen
vettig människa förneka, som inte är helt fången i gröna vågens fundering-
ar.

Jag anser att det finns många argument för lokalisering till Jokkmokk
av ett sådant projekt. En stor del av argumenten står att finna i in-
dustriverkets utredning, även om dess slutsats är att man inte skall bygga
ett aluminiumverk där. Det blir för dyrt, det är bättre att importera,
behovet kan fyllas på annat sätt, osv.

Den 30 juni avgav länsstyrelsen i Norrbottens län, där det finns re-
presentanter för fem partier, ett yttrande till industridepartementet där
man varmt pläderade för byggandet av ett aluminiumverk i Jokkmokk.

Yttrandet togs, enligt vad jag inhämtat, enhälligt och jag får väl förutsätta att resp. partiets företrädare, i första hand på Norrbottensbanken, stöder vår motion. Jag vill redan nu yrka bifall till motionen 1977/78:22.

I yttrandet från länsstyrelsen hänvisas till en utredning från Sveriges kemiska industrikontor – Kemisk processindustri och fysisk riksplanering – där anges ett behov av minst två nya produktionsenheter för aluminium i landet. Länsstyrelsen påpekar att länet kan erbjuda alla lokaliseringsfaktorer för ett aluminiumsmältverk: billig elenergi, immissionshänsyn, god åretrunthamn, men framför allt god tillgång på arbetskraft, som utgör den viktigaste lokaliseringfaktorn.

Länsstyrelsen polemiserar mot industriverkets slutsats att det saknas nödvändiga produktionsfaktorer – vilket verket säger – för att etablera den ökade aluminiumframställningen genom ett projekt i Jokkmokk. Länsstyrelsen skriver:

”Men det är just tillgången på sådana som är anledningen till länsstyrelsens initiativ och den utredning som utförts. I Jokkmokk finns arbetskraft och energi. Där finns också kapital, eftersom lokaliseringspolitikerna innebär att ett gott projekt aldrig stupar på grund av brist på kapital. I landet finns kunnande om aluminiumframställning, vidareförädling och marknadsförhållanden. I Jokkmokk finns det anläggningstekniskt kunnande och de resurser som behövs för att uppföra anläggningen, eftersom vattenfallsstyrelsen förklarat sig beredd att med sin arbetskraft och utrustning uppträda som entreprenör i sammanhanget. Vad som saknas är råvaran bauxit. Det är knappast troligt att utredarna vill hävda att tillgången på en av de råvaror som ingår i en industriprocess är utslagsgivande vid alla industrietableringar. Världens ekonomiska karta skulle se annorlunda ut om den principen förverkligades. Dessutom finns inom Sverige mineral som kan ersätta bauxit vid aluminiumproduktion. Anortosit, som finns i stora mängder i Jokkmokk, är en av dessa.

Utredarnas synpunkter att inhemsk aluminiumproduktion i stället för import är ointressant med avseende på betalningsbalansen, samt att egen aluminiumproduktion är ett sämre alternativ än import av färdigt aluminium i en avspärringssituation, delas absolut inte av länsstyrelsen.”

Avslutningsvis tar länsstyrelsen upp utredarnas hänvisning till att det ”torde föreligga bättre lösningar på Jokkmokks sysselsättningsproblem än etableringen av ett aluminiumsmältverk. I utredningen lämnas dock inte ens en antydning till konkretisering av vilka alternativ man åsyftar”, säger länsstyrelsen i Norrbotten ironiskt.

Jag skulle vilja fråga näringsutskottets företrädare: Vad skall man då ge människor i Jokkmokk när man inte vill ge dem ett aluminiumsmältverk? Eller har man helt sonika bestämt sig för att den kommunen skall få dö sedan vattenkraften nu är färdigexploaterad?

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Torsdagen den
8 december 1977

*Statligt aluminium-
verk i Jokkmokk*

BENGT SJÖNELL (c):

Herr talman! Alf Lövenborg säger att näringsutskottet ställer sig kallsinnigt till att skaffa jobb till Norrbotten. Jag vill då med ett citat ur Böckernas Bok säga att detta är att bära falskt vittnesbörd.

Det är bara att läsa innantill i utskottsbetänkandet. Alf Lövenborg. Utskottsbetänkandet är inte särskilt långt, så det måste vara lätt att på kort tid läsa igenom vad som här sägs.

Jag ber att få citera vad utskottet uttalar: "Sysselsättningsläget i Norrbottens län motiverar särskilda insatser för att tillföra länet nya sysselsättningstillfällen genom en utbyggd industriell verksamhet." Om Alf Lövenborg kan få det uttalandet av näringsutskottet till att utskottet ställer sig kallsinnigt till att skapa jobb inom Norrbotten, tror jag inte han lägger in samma betydelse i orden som följer av normalt språkbruk.

Motionärerna vill att riksdagen skall uttala sig för en utredning grundad på en samhällsekonomisk totalkalkyl av möjligheterna att förlägga ett statligt aluminiumsmältverk till Jokkmokks kommun. Man tillägger att riksdagen skall uttala att planeringen av ett sådant smältverk måste utgå från att ingen negativ miljöpåverkan får ske.

Inte minst med utgångspunkt från de fakta jag inhämtat genom ett intensivt arbete i energikommissionen kan jag säga, att en sådan målsättning i dag i praktiken är fullständigt omöjlig. Det går inte att konstruera ett aluminiumsmältverk som inte har någon negativ miljöpåverkan. – Det är den första invändningen i dagens läge, då vi så grundligt analyserar förutsättningarna för energipolitiken, då vi så grundligt analyserar vad det finns för risker med olika slags energikällor och tillverkningar.

Men den väsentliga frågan är sysselsättningen i Norrbotten. Jag vill betyga herr Lövenborg att näringsutskottet samt och synnerligen är utomordentligt angeläget att tillföra denna pinade landsända ny sysselsättning som kan ge tryggad utkomst åt detta läns invånare. Men utskottet anser, på goda grunder, som anges i utskottsbetänkandet, inte att ett aluminiumsmältverk är en lösning av sysselsättningsproblemen som det svenska samhället i detta sammanhang kan välja.

Jag vill erinra om att en särskild delegation har tillsatts – Norrbottensdelegationen. Den har fått i uppdrag att framlägga förslag till konkreta åtgärder som kan förbättra sysselsättningsläget i länet. Delegationen har bl. a. övertagit de arbetsuppgifter som en tidigare tillsatt arbetsgrupp för bevakning av sysselsättningsfrågorna i Jokkmokks kommun har haft.

I de av regeringen 1977 utfärdade föreskrifterna och riktlinjerna för regionalpolitiken i Norrbottens län hänvisas det till delegationens arbetsuppgifter. Näringsutskottet utgår ifrån att Norrbottensdelegationen skall pröva alla realistiska projekt som syftar till att öka sysselsättningen inom länet, inte minst i Jokkmokks kommun.

När det gäller det föreslagna aluminiumsmältverket vill utskottet utöver vad jag tidigare sagt särskilt framhålla följande. Det finns ingen annan industriell tillverkning i dag som kräver sådana mängder av billig

elektrisk energi som just aluminiumtillverkning. När det gäller att förlägga industriell tillverkning till Norrbotten och alldeles speciellt till Jokkmokks kommun bör man välja vilken tänkbar industriell verksamhet som helst utom aluminiumsmältverk, och detta med hänsyn till energisituationen, som blir prekär om man alltför hårt frestar på de elresurser vi har. Det finns dessutom anledning att rent ekonomiskt räkna med att kostnaderna för produktionen av elenergi successivt kommer att stiga mot bakgrund av bl. a. oljekrisen. Utskottet anser alltså att det inte är sannolikt att det inom överblickbar framtid kan bli aktuellt att etablera stora anläggningar för aluminiumtillverkning här i landet. Det innebär inte att utskottet inte anser att man bör sätta till alla klutar och alla krafter för att skaffa annan tillverkning till Norrbotten och till Jokkmokks kommun.

Motionärerna har som argument för att Jokkmokks kommun skulle vara särskilt lämplig för en energikrävande industri anført att flera kraftverk är belägna inom kommunen. Får jag då erinra om att sysselsättningsläget inom älvdalarna i Norrland från Torne älv i norr ned till Ångermanälven och Indalsälven i söder också är mycket prekärt och att dessa älvar producerar mycket elkraft och har åtskilliga kraftverk inom t. ex. Ångermanälvens och Indalsälvens områden. Med den här argumentationen skulle man då för att avhjälpa sysselsättningskrisen lägga ett aluminiumsmältverk vid varje Norrlandsälv ned till Gävleborgs län. Argumentet är alltså ohållbart; elförsörjningen här i landet måste ses i ett mycket större perspektiv än bara rent lokalt.

Jag slutar med att betona att utskottet har all förståelse för den prekära situationen sysselsättningsmässigt i Norrbotten och inte minst i Jokkmokks kommun. Utskottet anser att sysselsättning där uppe skall skapas med alla tänkbara medel – utom med ett aluminiumsmältverk.

ALF LÖVENBORG (–):

Herr talman! Bengt Sjönell slutade med att säga att problemen i Norrbotten måste klaras med alla tillgängliga medel och metoder. Vad jag kunde finna framförde han inte ett enda medel och ingen enda metod för att klara problemen i Norrbotten. Däremot gjorde han precis som Nils Åsling, Per Ahlmark, Thorbjörn Fälldin m. fl. – han stod som Pontius Pilatus och hänvisade för lösningarna på alla problem och bekymmer till den stackars Norrbottensdelegationen. Den skall klara allt.

Nu skall man inte bygga ett aluminiumsmältverk i Jokkmokk av omsorg om miljön. Det är ett vidunderligt argument för att komma från representanter för det övriga Sverige. När har omsorgen om miljön i Norrbotten tidigare spelat någon roll? Inte när man byggt kraftverk efter kraftverk i Norrbottenälvarna. Då har miljöaspekterna inte alls spelat någon roll. Men nu säger man från norrbottniskt håll att just tillgången på energi från de exploaterade Norrbottenälvarna bör vara ett argument för lokalisering dit av en stor energikrävande industri. Då sätter sig Bengt Sjönell och utskottet på bakhasorna. Jag tycker det är mer än förunderligt.

Torsdagen den
8 december 1977

*Statligt aluminium-
verk i Jokkmokk*

Bengt Sjönell polemiserade mot mig – han sade att jag hade påstått att utskottet ställde sig kallsinnigt mot Norrbotten. Jag sade visserligen i mitt anförande att utskottet ställer sig kallsinnigt mot detta projekt, men efter Bengt Sjönnells anförande tycker jag att jag kan ändra mig. Jag tycker i varje fall att hans attityd var kallsinnig mot Norrbotten.

Vi fick av Bengt Sjönell tyvärr inget konkret besked om vad man skall ge Jokkmokks kommun i stället för aluminiumverket som skulle ha givit 600–700 människor arbete. Vi fick en massa runda ord.

Sett i ett längre samhällsekonomiskt perspektiv kan jag inte annat än beklaga den avvisande hållningen. Vad som står klart är att aluminiumbehovet ökar, att Jokkmokks kommun har både råvaror och arbetskraft och att kommunen behöver en insats av det angivna formatet. I minst tio år måste statsmakterna ha varit på det klara med att vattenkraftsutbyggnaden i Jokkmokks kommun en vacker dag är ett passerat stadium och att man då måste ge kommunen och människorna någonting annat i stället. För tio år sedan borde man ha planerat annan industriell verksamhet för att klara den här kommunens problem. Den katastrof som Jokkmokk nu står mitt uppe i borde ha mötts med planmässiga åtgärder, påbörjade för länge sedan. Problemen har ju inte kommit som en blix från en klar himmel.

Att ingenting blivit gjort betraktar jag som underlåtenhetssynder av i det närmaste brottsligt slag. Man får inte vänta en minut till med att göra någonting för att klara den här kommunen.

Människorna där uppe uppfattar det som både löjligt och utmanande om Sjönell och andra säger att man inte kan klara det eller det problemet på grund av energibrist. Det här är en kommun som flödar om inte av mjölk och honung så i varje fall av elektrisk energi. Men här står Bengt Sjönell återigen och använder argumentet att man inte kan bygga ett aluminiumverk på grund av energibrist. Jag förmodar att samma argument kommer att användas i andra aktuella fall. Det säger han när det gäller den mest vattenkraftsbyggda kommunen i det här landet, som egentligen borde släcka lyset för det övriga Sverige om det gick rätt till.

Även om man satsade en halv miljard eller mera för att klara sysselsättningen i den här kommunen, så vore det en återbärning långt mindre än en normal Konsumprocent. Nu glider näringsutskottet och Bengt Sjönell utmanande lätt över det katastrofläge som kommunen befinner sig i, och man har inga som helst andra lösningar att föreslå. Jag tycker att det är beklämmande.

BENGT SJÖNELL (c):

Herr talman! Jag har under mina 15 år i riksdagen deltagit i många debatter, och jag har i olika sammanhang fått många beskyllningar från mina debattmotståndare. Men jag må bekänna att jag aldrig någonsin har blivit beskyldd för att använda runda ord i kammaren. Jag vet inte om Alf Lövenborg i det här sammanhanget syftade på sin partibeteckning eller

Torsdagen den
8 december 1977

*Statligt aluminium-
verk i Jokkmokk*

någoting liknande. men jag kan inte erinra mig att jag i mitt anförande använde något runt ord.

Däremot sade jag när det gäller miljöaspekterna att det är omöjligt att uppfylla kravet att man skall bygga ett aluminiumsmältverk – och därmed likställer jag all annan industriell verksamhet – utan att någon negativ miljöpåverkan uppstår. Kravet är alltså en påtaglig överdrift.

Men det väsentliga är, som jag sade tidigare, energitillgången. Elförsörjningen – vare sig den kommer från Norrbottensälvar, oljekondenskraftverk eller kärnkraftverk – måste vara en gemensam tillgång för det här samhället. Man kan inte lägga lokalpatriotiska synpunkter på elförsörjningen. Jag kan dra en parallell. Herr Lövenborg sade att Norrbotten inte på något sätt översvämmas av mjölk och honung. Nej, det skall gudarna veta att den norra landsändan inte gör. Jag är själv uppvuxen i Norrland, så det vet jag. Det har sagts att ett sydligt landskap som heter Skåne i varje fall i det förflutna var ett landskap med mjölk och honung, men jag tror inte att det stämmer – i varje fall i dag. Skulle emellertid skåningarna argumentera som herr Lövenborg och anlägga samma snäva syn på de här frågorna, så skulle ni i Norrbotten få varken spannmål eller några andra jordbruksprodukter.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

ALF LÖVENBORG (–):

Herr talman! När jag använde benämningen "runda ord" på det anförande som Sjönell hade tänkte jag faktiskt inte på min partibeteckning, där det f. n. står ett streck. Det enda rättvisa i det sammanhanget kan möjligen vara att jag blivit ett streck i räkningen någon gång för en och annan, men det lär ju repareras.

När jag sade "runda ord" så menade jag att Sjönell använder en fra-seologi som på intet sätt ger något hopp. Det finns ingen inriktning, inga förslag, ingen antydning om hur man skall klara problemen i Jokkmokk om man inte bygger ett aluminiumsmältverk. Att man inte ger Jokkmokk ett aluminiumsmältverk – à la bonne heure! Men frågan kvarstår ju: Vad skall man ge Jokkmokk i stället? Och det är ju detta det handlar om.

Det senaste inlägget från Sjönell kan inte göra Jokkmokksborna gladare. De kan ju inte leva på välvilliga formuleringar. De vill ha jobb och ett uns av trygghet.

Jokkmokks kommun är ett typexempel på misshandeln av Norrbotten: först tar man vad som är möjligt att suga ut och exploatera, och sedan lämnar man allt åt sitt öde. Det handlingssättet förtjänar verkligen beteckningen kolonialpolitik, och det står Sjönell och försvarar här. Det är det bittra och skamliga i sammanhanget.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
8 december 1977

*Statligt aluminium-
verk i Jokkmokk*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 215 av Alf Lövenborg och Eivor Marklund, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alf Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 215 av Alf Lövenborg och Eivor Marklund.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Lövenborg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 275
Nej - 10

§ 4 Föredrogs

Lagutskottets betänkande

1977/78:2 med anledning av motioner om förmynderskap

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1977/78:10 med anledning av motion om ersättning för vissa fordons-
skador vid olycksfallstransporter m. m.

1977/78:13 med anledning av propositionen 1977/78:25 med förslag om
tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78, såvitt pro-
positionen hänvisats till socialförsäkringsutskottet

Kulturutskottets betänkande

1977/78:15 med anledning av propositionen 1977/78:25 med förslag om
tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt pro-
positionen hänvisats till kulturutskottet

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1977/78:14 med anledning av propositionen 1977/78:34 om ändring i
lagen (1976:600) om offentlig anställning, m. m.

Civilutskottets betänkande

1977/78:4 med anledning av propositionen 1977/78:25 med förslag om
tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser
bostadsdepartementets verksamhetsområde

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 5 Utvärdering av lagen om tillfälligt omhändertagande

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1977/78:12 med anledning av motioner angående lagen om tillfälligt omhändertagande.

I detta betänkande behandlades motionerna

1976/77:89 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemstälts att riksdagen beslutade upphäva lagen om tillfälligt omhändertagande (LTO),

1976/77:454 av Anita Gradin (s) och Thage Peterson (s), vari hemstälts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla, dels 1. att regeringen lät allsidigt utvärdera erfarenheterna av LTO, dels 2. att regeringen därvid lät utarbeta förslag för ökat samhällligt ansvar för individuellt utformade åtgärdsprogram för dem av dessa omhändertagna som hade stora sociala, psykiska och fysiska problem, samt

1976/77:635 av Per Gahrton (fp) och Olle Wästberg i Stockholm (fp), vari hemstälts att riksdagen beslutade upphäva LTO.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande upphävande av lagen om tillfälligt omhändertagande skulle avslå motionerna 1976/77:89 och 1976/77:635 i denna del,

2. att riksdagen beträffande utvärdering av lagen om tillfälligt omhändertagande m. m. med anledning av motionen 1976/77:454 i denna del (yrkande 1) samt motionerna 1976/77:89 och 1976/77:635 i de delar de inte behandlats under 1 gav regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende,

3. att riksdagen beträffande sociala vårdinsatser skulle avslå motionen 1976/77:454 i denna del (yrkande 2).

Reservation hade avgivits av Bertil Lidgard (m), Åke Polstam (c), Bertil Johansson (c), Gunde Raneskog (c), Håkan Winberg (m), Gunilla André (c) och Bengt Bengtsson (c) som beträffande utvärdering av lagen om tillfälligt omhändertagande m. m. ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:454 i denna del (yrkande 1) samt motionerna 1976/77:89 och 1976/77:635 i de delar de inte behandlats under 1.

Torsdagen den
8 december 1977

*Utvärdering av
lagen om tillfälligt
omhändertagande*

ÅKE POLSTAM (c):

Herr talman! Jag skall inte debattera behovet av en sådan här lagstiftning, eftersom ett enigt utskott har avstyrkt motionerna om upphävande av LTO, lagen om tillfälligt omhändertagande.

Tillkomsten av LTO har i olika avseenden kritiserats. Det är den kritiken som delvis ligger bakom motionerna. Redan förra året anförde utskottet att erfarenheterna av lagens tillämpning talade för att det kunde finnas behov av vissa kompletteringar. Sådana är också att förvänta i de nya tillämpningsföreskrifter som rikspolisstyrelsen, enligt vad som sägs i utskottets betänkande, inom kort kommer att meddela.

Vad som har tillkommit beträffande tillämpningen av LTO sedan kammaren förra året behandlade lagen är att rikspolisstyrelsen för första halvåret 1977 har redovisat en avsevärd ökning av antalet omhändertaganden enligt 3 § LTO, vilket har samband med fylleristraflets avskaffande fr. o. m. den 1 januari 1977 och tillkomsten samma dag av lagen om omhändertagande av berusade personer m. m., den s. k. LOB. Enligt rikspolisstyrelsen har kriterierna för omhändertagande av berusade i lika stor utsträckning som kriterierna för omhändertagande på grundval av den gamla fyllerilagstiftningen. Den berusade har därför i stället omhändertagits enligt 3 § LTO. Dessa förhållanden har föranlett regeringen att uppdra åt rikspolisstyrelsen att redovisa tillämpningen av LOB för första halvåret 1978.

Enligt regeringens beslut skall, sedan ytterligare erfarenhet av LOB härigenom vunnits, regeringen bl. a. ta upp frågan om gränsdragningen mellan LTO och LOB. I en skrivelse till rikspolisstyrelsen har regeringen pekat på att den skillnad mellan kriterierna för omhändertagande av berusade före och efter fylleristraflet som uppkommit i praxis inte varit avsedd.

Sedan kammaren senast debatterade lagen om tillfälligt omhändertagande har socialstyrelsen också redovisat resultatet av den försöksverksamhet med social jourverksamhet som bedrivits efter tillkomsten av LTO.

Majoriteten och minoriteten i utskottet – liksom regeringen – synes vara ense om att tillämpningen av LTO under det senaste året inte varit tillfredsställande och att anledning kan finnas till en översyn. Majoriteten har menat att en utvärdering bör ske av båda lagarna och att den bör läggas till grund för prövningen av behovet av eventuella lagändringar. Reservanterna har med hänvisning till att frågan uppmärksammats av regeringen inte ansett det erforderligt med något tillkännagivande angående utvärdering av lagarna. Någon beställning behövs således inte, och den skulle heller aldrig ha kommit till stånd om det varit en socialdemokratisk regering som suttit vid makten. Nu framstår det mera som om man gör det här enbart för att "knäppa regeringen på näsan". Man vinner inte heller något i tidshänseende eftersom även första halvåret 1978 erfordras ur statistisk synpunkt för att få erforderligt underlag för en utvärdering och eventuell följande lagändring.

Enligt majoritetens skrivning skall också frågan om förekomsten av

social utredning i samband med LTO/LOB-ingripanden utvärderas. Med hänsyn till att regeringen genom särskild framställning från brottsförebyggande rådet uppmärksammats på frågan, och då visst material redovisats i socialstyrelsens redovisning för den sociala jourverksamheten, finns det, enligt reservanternas mening, för den fortsatta handläggningen av den frågan inte någon anledning till utvärdering enligt majoritetens begäran.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen i justitieutskottets betänkande nr 12 och i övrigt till utskottets hemställan.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Detta är femte gången som vänsterpartiet kommunisterna motionerar om att lagen om tillfälligt omhändertagande – LTO – skall upphävas. Vi ansåg redan 1973, när lagen infördes, att den riktade sig mot de grupper i samhället som var mest utsatta för det kapitalistiska systemets utslagningsmekanismer, de som har sociala problem, de arbetslösa ungdomarna och utlänningarna. Vi misstrodde det vackra talet, som fogades till lagförslaget, om de positiva effekter som lagen skulle få. Den skulle ju möjliggöra sociala vård- och stödåtgärder som tidigare inte stått till buds. Den skulle framför allt för unga människor bli till en hjälp som, enligt ett utskottsbetänkande 1975/76, kan leda till att en påbörjad utveckling mot kriminalitet och asocialitet bryts på ett tidigt stadium. Vi ansåg och anser fortfarande att lagen tillkommit därför att samhället inte haft vilja att sätta in de resurser som är nödvändiga för att motverka de negativa sociala effekterna av den kapitalistiska utvecklingen.

I den heliga lönsamhetens namn accepterar man att allt större grupper slås ut från den ordinarie arbetsmarknaden, att allt flera ungdomar får gå arbetslösa i årtal och att kvinnor och utländsk arbetskraft används som en arbetskraftsreserv som är välkommen under högkonjunktur men får gå vid lågkonjunktur. När sedan de negativa effekterna orsakade av den politiken visar sig, då ropar man på ökade tvångsåtgärder, flera poliser, lag och ordning. Man ser symtomen och blir rädd, men man vill inte angripa orsakerna. Därför har vi fått LTO.

Nu, efter flera års tillämpning av lagen, vet vi att de åsikter vi hade och det misstroende vi visade 1973 var berättigade. Nu inser och erkänner allt fler att lagen inte har fått den verkan som åsyftades, att den vid flera tillfällen tillämpats på ett sätt som inte var åsyftat och att den blivit ett instrument som är behändigt att ta till när inga andra lagrum är tillgängliga. Redan i fjol tvingades utskottet inför redovisad statistik att erkänna att de i lagen omtalade utredningarna, som skulle vara så positiva, genomförts i endast en tiondel av fallen. I år skriver utskottet efter socialstyrelsens redovisning: "Enligt redovisningen synes LTO inte ge upphov till några hjälp- eller stödåtgärder för personer som inte tidigare varit i kontakt med socialvården." Ett klart underkännande av utskottets egen skrivning från 1975/76, som jag citerade inledningsvis.

Torsdagen den
8 december 1977

*Utvärdering av
lagen om tillfälligt
omhändertagande*

Jag har redan nämnt att lagen använts för ändamål som inte var åsyftade. Detta har redovisats vid tidigare riksdagsdebatter och även erkänts av justitieministern i den förra regeringen. Nu har vi här i utskottets egen redovisning ytterligare ett bevis på detta förhållande. Det visar sig att efter införandet av lagen om omhändertagande av berusade personer – LOB – den 1 januari 1977 har ingripandena enligt 3 § LTO ökat med närmare 100 %. Rikspolisstyrelsen, som har lämnat de här uppgifterna, anger själv att orsaken uppenbarligen är att de berusade som inte kan omhändertas med stöd av LOB i stället i stor omfattning tas om hand med stöd av 3 § LTO.

Och vilka är det som tas om hand? Jag frågade i debatten här i fjol om någon kunde ange ett fall där en person i högre samhällsställning blivit omhändertagen med stöd av LTO. Det kunde naturligtvis ingen svara på. Folk från de övre skikten i samhället rör sig inte i de miljöer där LTO används, vare sig i nyktert eller berusat tillstånd, och klarar sig således från ingripande både enligt LOB och LTO. Uttryckt i klartext: När underklassen super finns det alltid lagar som kan användas för att sätta fast den som bär sig illa åt, men när överklassen super är lagarnas räckvidd begränsad, hur illa man än bär sig åt. Lagen om tillfälligt omhändertagande visar sig här som den klasslag den verkligen är och som vi i vpk alltid framhållit att den är.

Det är glädjande och positivt att utskottsmajoriteten uppmärksammat oklarheten i tillämpningen av de här båda lagarna, av vilka LTO klart använts på ett sätt som inte är avsett. Den vidare inriktning av utvärderingen av LTO som utskottet föreslår hälsar vi med tillfredsställelse. Men det är inte tillräckligt. Vi kan inte stillatigande acceptera lagar som endast har syftet att på ett smidigt sätt städa undan sociala problem så att de inte alltför mycket skall falla i ögonen och störa bilden av att allt i stort sett är bra i det svenska samhället.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionerna 1976/77:89 och 635.

LISA MATTSON (s):

Herr talman! Åke Polstam sade att vi i justitieutskottet i praktiken är överens om att man måste se över inte bara LTO, som Oswald Söderqvist nyss har uppehållit sig vid, utan framför allt lagen om omhändertagande av berusade, LOB. Det är väl det nya i den här diskussionen, som vi från justitieutskottet brukar föra en gång varje riksmöte, att vi den här gången fått så alarmerande uppgifter från rikspolisstyrelsen att vi anser att inte bara LTO, utan även lagen om omhändertagande av berusade – LOB – måste ses över.

Jag vill gärna för kammarens protokoll läsa in de siffror som rikspolisstyrelsen i en skrivelse till regeringen i september i år har angett angående tillämpningen av LOB och hur många som enligt uppgift från polisdistrikten omhändertagits enligt 3 § LTO från den 1 januari till den 1 juli i år.

I hela landet har under första halvåret 1977 med stöd av 3 § LTO

omhändertagits sammanlagt 6 370 personer och antalet omhändertagna under motsvarande period 1976 var 3 351.

Ökningen har varit speciellt framträdande i storstadsdistrikten. I Stockholms polisdistrikt har antalet omhändertagna ökat från 375 under första halvåret 1976 till 1 243 under motsvarande period 1977.

Detta är, herr talman, alarmerande siffror. De har gjort att majoriteten i justitieutskottet med hänsynstagande till en av de motioner som har lagts omkring LTO, nämligen motionen 454 av Anita Gradin och Thage Peterson, har sagt oss att man måste kräva en utvärdering inte bara av LTO, som motionerna enbart har handlat om, utan även av LOB. Detta framför allt eftersom rikspolisstyrelsen säger att den starkt ökade användningen av 3 § LTO uppenbarligen är en direkt följd av den vaga utformningen av omhändertagandebestämmelserna enligt LOB.

Inom majoriteten i utskottet har vi sagt oss att detta kräver den utvärdering som måste tillkännages regeringen. Jag tror man gör denna fråga en otjänst om man framställer den så att den enda skillnaden i åsikterna mellan reservanterna och majoriteten är att vi nu har en borgerlig regering och att majoriteten "vill knäppa regeringen på näsan".

Jag vill erinra om att den nuvarande socialdemokratiska minoriteten i utskottet under den socialdemokratiska regeringen ingalunda drog sig för att ta ställning mot en del regeringsförslag. Det finns det åtskilliga bevis för i utskottets betänkanden under tidigare år. Jag vill också peka på att bakom utskottsmajoriteten denna gång står inte enbart socialdemokrater, där står en folkpartist som med stöd av sin känsla och övertygelse och med sitt engagemang för dessa frågor – det har vitsordats under många tidigare kammardebatter – har sagt sig att läget är så ytterligt allvarligt att vi från utskottets sida är tvungna att begära en utvärdering med mycket vid inriktning. Tillämpningen av de båda lagarna måste utvärderas. Den utvärderingen bör avse antalet omhändertaganden, arten av omhändertagandena och förekomsten av sociala utredningar, hjälp och vårdinsatser. Det senare har brottsförebyggande rådet satt fingret på.

Vi har tagit ställning under inflytande av de alarmerande uppgifterna. Men vi har också tagit stor hänsyn till det faktum att rikspolisstyrelsen inte nöjde sig med att räkna upp den stora ökningen av antalet omhändertaganden enligt LTO i sin skrivelse till regeringen i september – rikspolisstyrelsen krävde direkt en lagändring. Och när vi i utskottet för en del år sedan behandlade den nya lagen om omhändertagande av berusade, så hade vi långa diskussioner inom utskottet – och vi utvecklade det även i utskottsbetänkandet – huruvida man skulle slå ihop LOB och LTO eller om man skulle låta de två lagarna vara fristående från varandra. Vi sade att mycket talar för att det skulle vara *en lag*, eftersom "förutsättningarna för polisens ingripande finns noggrant reglerade, så att risk för godtycke i tillämpningen elimineras". Å andra sidan framhöll vi "att det är nödvändigt med särskilda åtgärder för att den berörda gränsdragningsproblematiken skall kunna bemästras i den praktiska tillämpningen. Tillämpningsföreskrifter och anvisningar bör utfärdas till

Torsdagen den
8 december 1977

*Utvärdering av
lagen om tillfälligt
omhändertagande*

ledning för den enskilde polismannen, och tillämpningen bör följas med särskild uppmärksamhet." Och så tillfogade vi någonting som jag tycker att kammaren bör ha i minnet, när vi snart skrider till votering: "Uppkommande svårigheter bör skyndsamt leda till en omprövning av lagregleringen."

"Uppkommande svårigheter" har rikspolisstyrelsen nu kommit fram till att det finns – så stora svårigheter att rikspolisstyrelsen skyndsamt har framfört krav på en lagändring. Vi vet att regeringen har agerat, men regeringen har hos rikspolisstyrelsen endast begärt att få en utvärdering under första halvåret 1978. Det har under förarbetena till lagen om omhändertagande av berusade gjorts vissa sammanställningar, och man har begärt att rikspolisstyrelsen skall redovisa dessa. Materialet har kommit polisstyrelser och länsstyrelser till handa. Men det kan icke vara någon tillfällighet att just rikspolisstyrelsen yrkar på den skyndsamhet som utskottet sade var nödvändig, om man fann att det uppstod gränsdragningsproblem.

Första halvåret 1978 sträcker sig ju fram till utgången av juni. Sedan är det semestrar, sedan åtgår ett par månader för sammanställning och först därefter säger sig regeringen vara beredd att överväga lagändringar. Vi inom utskottsmajoriteten tror att det är nödvändigt att man går raskare fram. Mot bakgrund av de alarmerande uppgifter som vi har fått om hur man felaktigt brukat LTO – jag vill säga att där har naturligtvis den enskilde polismannen haft åtskilliga svårigheter –, med ledning av rikspolisstyrelsens yrkanden och med ledning av utskottets tidigare uttalanden om att man vid minsta svårigheter skall yrka på skyndsamt lagändring, så har vi stannat för att begära att riksdagen ger regeringen till känna vad utskottet anfört när det gäller en utvärdering av de här två lagarna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till justitiekommitténs hemställan i betänkandet 1977/78:12.

ÅKE POLSTAM (c) kort genmäle:

Herr talman! När Lisa Mattson säger att situationen är ytterligt allvarlig, får man den uppfattningen att det bara är majoritetens synpunkt. Men den synpunkten delas av hela utskottet. Vi var ju definitivt eniga om detta.

Frågan är om man skall ge regeringen detta till känna eller om regeringen, som redan har sagt att den ämnar vidta åtgärderna, skall göra det ändå. Vi brukar ju aldrig ge regeringen till känna sådant som regeringen aviserat att den ämnar göra. Det kommer inte att gå fortare, om vi följer majoritetens förslag. Ytterligare underlag erfordras ju för att man skall kunna vidta de nödvändiga åtgärderna för att få en ändring till stånd, och då kommer det säkert att ta lika lång tid, oavsett om vi följer majoritetens eller minoritetens förslag.

Torsdagen den
8 december 1977

*Utvärdering av
lagen om tillfälligt
omhändertagande*

LISA MATTSON (s) kort genmäle:

Herr talman! I utskottet bedömde vi saken som så allvarlig, Åke Polstam, att vi krävde att man snabbt skulle ta itu med den, så att man till ledning för olika polisdistrikt och länsstyrelser inte bara skickar ut en sammanställning om förarbetena till lagarna. Man måste gripa sig an med detta. Ett tillkännagivande är ett ganska starkt uttryck för att någonting är felaktigt. Det krävs, som vi skrev redan i vårt betänkande om lagen om behandling av berusade, skyndsamhet när man finner att det har uppstått svårigheter.

ÅKE POLSTAM (c) kort genmäle:

Herr talman! Efter utskottets behandling av den här frågan förstår regeringen säkert att den är brådskande. Såvitt jag vet är man beredd att skyndsamt vidta de här åtgärderna, ty även regeringen inser att saken är allvarlig.

HANS PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Vid åtskilliga tillfällen har jag här i riksdagen talat för att all vår lagstiftning skall kännetecknas av klarhet och att rimlig tid skall förflyta mellan lagstiftningstillfället och ikraftträdandet. Varje annan tolkning än den riksdagen avsett skall kunna uteslutas. Jag har kritiserat viss lagstiftning för brister när det gäller klarheten och för att tolkningen därigenom överlåtits till "byråkrater".

Lagen om tillfälligt omhändertagande, LTO, saknar den efterlysta klarheten. Den måste gång efter annan tolkas om med nya tillämpningsföreskrifter.

Lagen om omhändertagande av berusade, LOB, trädde i kraft innan samhället hade möjligheter att ställa vårdresurser till förfogande.

Båda omhändertagandelagarna skall – ofta i kritiska situationer – tolkas och användas av enskilda poliser, när inga andra medel visat sig fungera. Dessa två lagar med sinsemellan olika kriterier för de omhändertagnas behandling ställer polisen på fältet inför stora svårigheter.

Ett omhändertagande med stöd av LTO – om än för aldrig så kort tid – är ett frihetsberövande. Inför ett sådant hyser man från rättssäkerhetssynpunkt starka betänkligheter. Det är ett frihetsberövande, vilket naturligtvis inte får ske utan starka skäl.

Mot detta skall man, och måste man, väga den stora allmänhetens intresse av att vara skyddad i situationer där människor anser sig hotade av personer som uppträder störande, och där man upplever att den allmänna ordningen inte fungerar.

Jag har tidigare sagt och jag upprepar det: Inför detta val – och jag kan alltså inte se något alternativ – anser jag att LTO bör vara kvar. Men – och detta är för mig det viktiga – oklarheter i lagstiftning och i tillämpningsföreskrifter måste rensas bort. Från folkpartiets sida har vi gång efter annan reagerat. Vi vill i större utsträckning än nu minska eller helst eliminera risken för ett obefogat omhändertagande av personer

Torsdagen den
8 december 1977

*Utvärdering av
lagen om tillfälligt
omhändertagande*

som *inte* upprätt störande och där den allmänna ordningen *inte* varit i fara.

Då justitieutskottet behandlade de här aktuella motionerna om LTO bekräftades de farhågor vi hyst om att denna lag i vissa lägen kan komma att ta över – när andra lagar inte är tillämpliga, när resurserna är otillräckliga. En 90-procentig ökning av antalet LTO-ingripanden under första halvåret är mer än alarmerande. Och skrämmande borde det ha varit för dem som tidigare inte oroat sig utan lugnat sig med att antalet LTO-ingripanden för varje år minskat.

Nu finns det förklaringar, och en förklaring är att den nya LOB inte har fungerat – inte har kunnat fungera. Det vet varje polis på fältet. Bristande resurser, en vag lagformulering, enligt polisen. Men det måste också bero på en vag formulering av LTO, som man tvingats använda när resurserna för att klara av de berusades vårdssituation inte varit tillräckliga.

Regeringen har nu i klartext sagt att LTO inte ändrats i anslutning till den nya lagen om omhändertagande av berusade. Det är bra. Men – än en gång har vi fått en bekräftelse på oklarheten i lagstiftningen. Det är lätt att konstatera följande: vi har en oklar lag. Därigenom har vi oklara tillämpningsföreskrifter. När dessa inte fungerar är det dags för nya föreskrifter. Till slut måste regeringen rycka ut och förklara sin tolkning. Detta om något visar behovet av en utvärdering, och att denna bör göras samtidigt som utvärderingen av den andra omhändertagandelagen.

Utskottsmajoritetens hemställan ligger i linje med departementschefens uttalande om att ta upp gränsdragningen mellan LTO och LOB. Det är samtidigt en klar viljeyttring från riksdagens sida att det inte bara gäller gränsdragning. Det gäller bl. a. också obefogat användande av en omhändertagandelag, och det gäller omsorgen om den enskilde polisen som har att tillämpa lagarna.

Detta har icke något som helst att göra med att knäppa regeringen på näsan, herr Polstam. Det är frågan om att läsa innantill. F. ö. är det icke denna regering som lagt förslag till de borgerliga lagarna.

Majoritetsförslaget ligger helt i linje med ett beslut som togs vid folkpartiets senaste landsmöte, och det är därför mycket enkelt för mig att yrka bifall till det föreliggande förslaget.

BERTIL LIDGARD (m):

Herr talman! För att börja någonstans får jag kanske påminna om att utskottet när det gäller bibehållandet av lagen om tillfälligt omhändertagande – det har redan sagts men förtjänar att upprepas – varit fullständigt enigt. Utskottet tillstyrker att lagen bibehålls. Detta har väl sin förklaring. Varje samhällsbildning har behov av regler, som gör att man kan klara upp situationer när samhällsordningen är i fara. I utskottets betänkande står att det behövs ett instrument till ordningens upprätthållande, något som varje samhällsbildning har behov av. Till detta skulle

jag vilja lägga att lagen, trots att dess belackare inte precis gillar den, ger en viss rättstrygghet och en viss säkerhet för dem som blir föremål för ett omhändertagande. Det finns bestämda regler om hur ett sådant skall gå till.

Jag får nog protestera litet mot Oswald Söderqvists påstående att det är en klasslag och att den riktar sig mot vissa personer. Jag skulle vilja att Oswald Söderqvist läser första, andra och tredje paragrafen av lagtexten. Där får man besked om vem lagen riktar sig mot. Det finns inget som helst underlag för det påstående som gjordes i det här sammanhanget.

Låt mig så gå över till den reservation som jag skrivit under. Det förefaller mig som om det uppstått en liten fundering om vad som kan vara skillnaden mellan reservationen och utskottsmajoritetens ställningstagande. Jag tror att jag kan säga att vi reseranter tycker att utskottsmajoriteten har gjort en övervärdering av ordet utvärdering. Det är precis som om det skulle ligga något finare i en utvärdering än den sammanställning av basfakta som rikspolisstyrelsen har gjort, de lagförslag som rikspolisstyrelsen har lagt fram, den bedömning som justitieministern har gjort, den skrivelse som han har gjort med anledning av rikspolisstyrelsen och där han talar om hur lagen skall tolkas och hur den skall tillämpas, hans anmodan till rikspolisstyrelsen att skicka detta vidare ut på fältet så att man får kännedom om hur justitiedepartementet menar att lagen skall tillämpas.

Jag kommer då till tidsfaktorn, som Lisa Mattson i sitt fint balanserade anförande betraktade som en betydelsefull sak. Vad är det nu som har hänt? Har justitieministern försummat något? Har han dragit ut på det hela? Nej, ingalunda. Det var i september i år som rikspolisstyrelsen skrev till justitiedepartementet och fäste uppmärksamhet på de siffror som återgivits. En månad senare var man från justitiedepartementets sida färdig med sina anvisningar där man säger – indirekt åtminstone – att hitintills har lagen tillämpats felaktigt. Fram till dess att justitiedepartementets meddelande har nått ut till den enskilde polismannen, vi kan väl säga någon gång under detta år, tillämpas den inte riktigt tillfredsställande.

När den väl har börjat tillämpas på det rätta sättet, det som justitieministern menar, då har man en möjlighet att ta upp materialet, samla in det och bedöma det. Den s. k. utvärderingen eller sammanställningen kan man inte göra nu, därför att man har hanterat det på ett icke helt tillfredsställande sätt. Men vi har väl alla förhoppningen att justitieministerns skall jag kalla det direktiv till polismyndigheterna når ut och respekteras. När det har skett under ett halvår, då finns det ett basmaterial som man kan ta in och utvärdera, eller vad man nu vill göra med det, dra slutsatser av och komma fram till en uppvägning som vi alla hoppas skall vara tillfredsställande.

Lisa Mattson sade att de siffror som redovisats i fråga om den mycket stora ökningen av omhändertagandefall var alarmerande. Jag förstår inte riktigt vad Lisa Mattson menar med alarmerande. Jag tycker att det

*Utvärdering av
lagen om tillfälligt
omhändertagande*

*Utvärdering av
lagen om tillfälligt
omhändertagande*

är otillfredsställande att det finns en lagstiftning som har tillämpats på ett sätt som har lett till det här resultatet. Men det är faktiskt inte så att man kan peka på att det har uppkommit någon rättsförlust. Skall jag spetsa till det litet grand så får man – om jag håller mig till omhändertagande av berusade personer – på sin höjd ta hand om dem under åtta timmar. När det gäller den andra omhändertagandelagen får man ta hand om dem i sex timmar. Den lag som kritiseras är faktiskt litet mera tillfredsställande i fråga om tidsfaktorn.

Skillnaden mellan oss är minimal. Men vi har både skrivna och oskrivna regler för vår verksamhet här i kammaren. Lisa Mattson säger att ett tillkännagivande är ett allvarligt påpekande. Ja, det är precis vad det är. Och vi har i handlingarna klara bevis för att justitieministern driver detta ärende och att det inte kommer att försenas. Det är orsaken till att vi har reserverat oss på den här punkten. Vi tycker att man skall följa normala regler.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det är märkligt att höra Bertil Lidgard tala om att LTO har ökat rättssäkerheten. Redan vid debatten i fjol här i kammaren kunde vi visa att de vackra föresatserna om sociala vårdåtgärder osv., som skulle sättas in, inte har uppfyllts. Det har inte framkommit någonting sedan dess som har ändrat på den bedömningen. Nu påvisar socialstyrelsen att det talet i samband med lagtexten inte har förverkligats, att det inte har blivit någon hjälp för dem som har råkat i klammeri med rättvisan, allra minst för ungdomar. Att i det sammanhanget tala om att rättssäkerheten har ökat tycker jag alltså är märkligt.

Vi påvisade också i debatten i fjol att LTO hade missbrukats i många hänseenden. I frågor till justitieministern tog vi upp talet om register som hade upprättats med hjälp av LTO och som var klart lagstridiga. De hade sedan använts av polismyndigheten och sociala myndigheter i olika fall, vilket alltså hade minskat rättssäkerheten för enskilda människor i samhället. Tidigare fanns inte möjligheten att registrera ingripanden; den har kommit i och med att LTO infördes.

Det är ingen klasslag, säger Bertil Lidgard. Vi menar att det självfallet är en klasslag. Den riktar sig, som jag redan sade i mitt första anförande, mot de grupper i samhället som redan är illa utsatta. Den riktar sig inte mot de välanpassade, mot de väletablerade, mot dem som har en ordnad existens, utan den riktar sig mot dem som samhället stöter ut och slår ut – och då är det en klasslag.

LISA MATTSON (s):

Herr talman! Jag vill peka på att utskottet i sitt betänkande under fjolårets riksmöte citerade den utvärdering av LTO som brottsförebyggande rådet hade gjort. Den visar hur man t. o. m. det tredje kvartalet 1975 har använt 3 § LTO och att det har varit stadigt sjunkande siffror i Stockholm, Göteborg, Malmö och i landet i dess helhet. Jämför man

den sifferserien med antalet omhändertaganden i Stockholms kommun – från 375 under första halvåret 1976 till 1 243, så tycker jag att det är ganska alarmerande siffror. Jag tror nog att även reservanterna innerst inne delar den uppfattningen.

Mycket av det som skiljer oss åt gäller självfallet vår tolkning av ordet "skyndsamt". I andra sammanhang har vi sett hur den borgerliga majoriteten i utskottet har tolkat "skyndsamt" med ytterst snäv tidsram. Jag är rädd för att det med ett sådant tillvägagångssätt kommer att dröja ett år innan vi ser något resultat. Vi tror att detta kan bli en viljeyttring som leder till att man tar itu med den här saken och utvärderar inte bara LTO utan också LOB och gör de lagändringar som behövs för att dessa båda lagar skall sammanfalla och icke visar någon oklarhet längre.

HANS PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Om Bertil Lidgard verkligen funderat på om det är någon skillnad mellan utskottsmajoritetens och reservanternas förslag hade det ju inte funnits någon anledning att framföra en reservation över huvud taget.

Jag har sagt, och jag säger det ännu en gång, att jag till fullo delar de synpunkter som framförts av departementschefen i regeringens skrivelse till rikspolisstyrelsen. Utskottets hemställan ligger i linje med den vad gäller utvärdering av LOB och gränsdragningen mellan de två omhändertagandelagarna. Men majoritetsskrivningen innebär något mer. Den innebär en klar viljeyttring från riksdagens sida, en viljeyttring om att vi ser ytterst allvarligt på obefogade omhändertaganden, en viljeyttring där riksdagen i klartext tar upp den enskilde polisens besvärligheter när det gäller att tillämpa oklara lagar.

Hur man än läser mellan raderna i den berörda skrivelsen kan man inte dra ut så mycket som reservanterna försöker göra. Man kan komma litet förbi själva texten, men man kan inte komma förbi själva intentionerna.

BERTIL LIDGARD (m):

Herr talman! Får jag säga till Lisa Mattson att när jag sade att jag inte tror att tidsfaktorn har någon betydelse är jag ärlig i min uppfattning. Jag tror att justitieministern kommer att handla lika snabbt, oavsett om det föreligger tillkännagivande eller cj. Jag tror att tidsfaktorn bestäms av vissa faktiska förhållanden – att det inte finns material tillgängligt just nu för den här bedömningen, om man inte kan ta ett basmaterial förrän justitieministerns anvisningar till polismyndigheterna har slagit igenom. Det är det materialet man måste ha som bas för bedömningen, tycker jag.

Sedan skulle jag vilja säga till Hans Petersson i Röstånga att jag också skulle ha kunnat vara med om ett tillkännagivande, om jag hade haft uppfattningen att justitieministern eller justitiedepartementet inte visat intresse för den här saken eller otillbörligt försenat den. Men tvärtom

Torsdagen den
8 december 1977

*Utvärdering av
lagen om tillfälligt
omhändertagande*

har vi bevis för att saken är aktuell för justitiedepartementet, att man handlat med mycket stor skyndsamhet för att söka rätta till en otillfredsställande lagtillämpning. Det är i den situationen som jag inte tycker att det är tillfredsställande om riksdagen använder, som Lisa Mattson säger, ett så hårt medel som ett tillkännagivande för att tala om att någonting skall göras.

Det finns en viss variation i de formuleringar som vi använder för att tala om vad vi tycker. Det är enligt min mening viktigt att vi respekterar både skrivna och icke skrivna regler i det avseendet och icke skjuter bort vårt krut på hårda formuleringar när de inte behövs.

Slutligen skulle jag vilja säga några ord om påståendet att LTO är en klasslag. Jag vet inte om jag sade i mitt huvudanförande att rätts-säkerheten hade blivit större genom LTO. Jag tror kanppast att jag sade det, men vid närmare eftertanke skulle jag ha kunnat göra det. Det var nämligen så tidigare att det fanns en bestämmelse som gav polisman möjlighet att ta hand om den som uppträdde störande. En sådan bestämmelse fanns i polisinstruktionen. Nu är den överflyttad till en lag, där det ges vissa regler för hur det hela skall gå till och där det direkt sägs – nu skall jag läsa lagen:

”Vid omhändertagande skall tillses att åtgärden ej orsakar den omhändertagne större olägenhet än som är oundvikligt med hänsyn till åtgärdens syfte eller väcker onödigt uppmärksamhet.”

Det kanske kan tyckas att den bestämmelsen inte säger så mycket, men det finns mer i lagen av det här slaget. Därför tycker jag att jag kan stå för det påståendet som jag blev tillvitad för att ha gjort.

Slutligen: Läs texten och fundera på vilken klass som kan åsyftas med den utformning som lagtexten har!

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag vill säga till Bertil Lidgard: Jag är läskunnig och har givetvis läst den där lagtexten åtskilliga gånger – noggrant! Det förhållandet att bestämmelsen har funnits i polisinstruktionen debatterade vi i kammaren redan förra året. Jag sade då, men jag kan gärna upprepa det nu: Det är en väldig skillnad mellan att ha en bestämmelse i en instruktion eller tjänsteföreskrifter för en viss tjänsteman – i det här fallet en polisman – och att inskriva den i en lagtext. Det blir en helt annan tyngd, en helt annan verkan av en lagtext än av en bestämmelse i en enskild tjänstemannainstruktion. Det vet alla som har sysslät med administrativa frågor och instruktioner av olika slag.

Om vi sedan skall ta upp det här med klasslag igen kan jag bara säga att vi anser att det är en klasslag, och det är ganska svårt att vederlägga att de som drabbas av lagen inte är de välanpassade i samhället. Det är inte de som redan klarat sig bra utan det är de som redan är illa ute. Det är lätt att definiera klass. I det här fallet drabbar åtgärderna underklassen, dem från arbetarklassen som blir utslagna och som inte – på grund av det här samhällets utslagningsmekanism och det system

vi har – lyckats hävda sig, de som blir utsparkade och så småningom hamnar i allt sämre förhållanden. Det är ett typiskt exempel på en klasslag, som verkar mot dessa grupper.

HANS PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Mycket kort. Om riksdagen tycker att en fråga på grund av framkomna uppgifter är mycket väsentlig anser jag att riksdagen skall reagera och tillkännage sin uppfattning. Det har inte något som helst att göra med att knäppa regeringen på näsan – som det tidigare har sagts här. F. ö. – och det har jag sagt tidigare – är det inte den sittande regeringen som är ansvarig för de dåliga nu gällande lagarna.

BERTIL LIDGARD (m):

Herr talman! Mycket kort. Enligt grundlagberedningen har en bestämmelses upphöjande till lag till innebörd att man ökar rätts säkerheten. Det är vad jag menar att man har gjort när man har ändrat polisinstruktionen till en lag.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 89 av Lars Werner m. fl. samt nr 635 av Per Gahrton och Olle Wästberg i Stockholm i motsvarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 12 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 89 av Lars Werner m. fl. samt nr 635 av Per Gahrton och Olle Wästberg i Stockholm i motsvarande delar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 271
Nej – 15
Avstår – 1

Nr 44

Torsdagen den
8 december 1977

*Utvärdering av
lagen om tillfälligt
omhändertagande*

Torsdagen den
8 december 1977

*Om finansieringen
av visst industripro-
jekt vid Berol Kemi
i Stenungsund*

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Bertil Lidgard m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Åke Polstam begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 12 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Bertil Lidgard m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Åke Polstam begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 169
Nej - 118

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6 Föredrags

Justitieutskottets betänkande

1977/78:13 med anledning av propositionen 1977/78:11 om fortsatt giltighet av lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av talmannen beslöts att behandlingen av på föredragningslistan återstående utskottsbetänkanden skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

§ 7 Om finansieringen av visst industriprojekt vid Berol Kemi i Stenungsund

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Evert Svenssons* (s) den 24 november anmälda fråga, 1977/78:164, och anförde:

Herr talman! Evert Svensson har frågat om jag kan ange när regeringens ställningstagande i fråga om finansieringen av det s. k. oxo-projektet vid Berol Kemi i Stenungsund kommer att lämnas.

Berol Kemis investering i en oxo-anläggning i Stenungsund kostar ca 700 milj. kr.

Regeringen kommer under våren 1978 att föreslå riksdagen att Statsföretag får ett kapitaltillskott på 300 milj. kr. för att genomföra investeringen. Finansieringen i övrigt svarar Statsföretag för.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag tackar industriministern. Det här beslutet dröjde, och därför ställde jag frågan. Sedan jag ställt den har det lämnats en uppgift i tidningarna om beslutet, men jag tycker det är bra att svaret har lämnats här i riksdagen. Jag betraktar beslutet som ett regeringsförslag till riksdagen i dag. Jag är övertygad om att riksdagen kommer att ställa sig bakom förslaget när det kommer från regeringen.

Jag tackar än en gång för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om åtgärder för att trygga bilföretaget Matrecos utbyggnadsplaner i Luleå

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Sten-Ove Sundströms* (s) den 29 november anmälda fråga, 1977/78:169, och anförde:

Herr talman! Sten-Ove Sundström har frågat mig om vilka initiativ jag avser att ta för att trygga Matrecos utbyggnadsplaner i Luleå.

Matreco Handels AB har bedrivit handelsverksamhet, huvudsakligen med bilar, sedan år 1957. Bolaget omsatte år 1975 35 milj. kr. Aktierna ägs direkt och indirekt av V/O Avtoexport i Sovjetunionen.

Bolaget ansökte under år 1976 hos regeringen om tillstånd, enligt 1916 års lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m., att för handels- och industrirörelse förvärva visst markområde i Luleå kommun. Regeringen har beslutat att lämna ansökningen utan bifall.

Jag är naturligtvis angelägen om att medverka till att nya sysselsättningstillfällen kommer till stånd i Luleå. Av den anledningen har man inom industridepartementet undersökt andra möjligheter som grund för bolagets etablering än att Matreco förvärvar ifrågavarande mark.

Denna undersökning är ännu inte avslutad. Det är av den anledningen för tidigt att yttra sig över om och var Matreco kommer att etablera sig.

STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret på min fråga.

Bakgrunden till den är det allt svårare arbetsmarknadsläget i Norrbotten. Arbetslösheten berör samtliga kommuner i länet, de s. k. fyrkants- och malmfältskommunerna har dock drabbats hårdast. Bara Luleå kommun har under det senaste året tappat ca 500 arbetstillfällen inom metallbranschen.

Ett sätt att beskriva arbetsmarknadssituationen är att jämföra utbud och efterfrågan. Vid månadskiftet oktober-november fanns 17 arbetslösa på varje ledig plats i Norrbottens län jämfört med 4 i riket och 2 i Stockholm.

Om det katastrofala sysselsättningsläge som nu seglar upp i vårt nord-

Torsdagen den
8 december 1977

*Om åtgärder för att
trygga bilföretaget
Matrecos utbygg-
nadsplaner i Luleå*

ligaste län skall kunna lösas krävs snabba och kraftfulla åtgärder från regeringens sida. Eller, som statsrådet har uttryckt sig vid några tillfällen, det krävs extraordinära insatser. Hitintills har regeringen inte visat något intresse för sådana insatser.

Min fråga ger exempel på en företagsetablering som kräver tillstånd från regeringens sida för att företaget skall kunna utvecklas och skapa fler arbetstillfällen. Regeringen har i stort bara passivt avvaktat utvecklingen, trots att denna etablering ger ca 70 byggnadsarbetare jobb i 18 månader och ett sextiotal nya jobb i företagets utvidgade verksamhet. Visserligen har regeringen inte gjort sig känd för att leva upp till alla vallöften om nya jobb, men ett minimikrav är väl ändå att man stöder de initiativ som tas i denna riktning från företagets sida, speciellt när det gäller ett län som har den högsta arbetslösheten i landet.

Av svaret på frågan framgår att man undersöker andra möjligheter som grund för bolagets etablering och att denna undersökning ännu inte är avslutad. Men nog vore det väl på tiden att industridepartementets undersökning nu skulle vara avslutad, eftersom dessa planer offentliggjordes redan 1976. Det gäller ändå betydande insatser på sysselsättningens område för ett län och en kommun som synnerligen väl behöver sådana.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! I fråga om de allmänna insatserna i Norrbotten vet Sten-Ove Sundström mycket väl att det nu sker mycket stora och extraordinära insatser. I Norrbottensdelegationens regi görs en mycket omsorgsfull inventering av alla tänkbara projekt. Vi har många gånger tidigare i kammaren sagt att vi är beredda att stödja de seriösa projekt som kommer fram, eftersom sysselsättningsläget i Norrbotten är sådant som det är.

Den speciella frågan om Matrecos etablering är i hög grad en fråga om relationerna mellan företaget och kommunen. Nu har kontakter tagits mellan Luleå kommun och företaget. Som det ser ut i dag kommer dessa kontakter att leda till en lösning av markfrågan och frågan om Matrecos etablering i Luleå.

STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Om detta bara hade varit en fråga för kommunen att lösa, är jag övertygad om att den hade varit löst för länge sedan. Men nu krävs i det här speciella fallet ett tillstånd från regeringen, och det är just detta som har varit problemet med denna etablering. Jag anser inte att regeringen har visat det intresse som man borde ha gjort, om man verkligen värnar om sysselsättningen i Norrbotten.

Jag vill verkligen rekommendera industriministern att forcera den här undersökningen. Det handlar om många angelägna arbetstillfällen för vårt län.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
8 december 1977

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Thage Petersons* (s) den 1 december anmälda fråga, 1977/78:180, och anförde:

Herr talman! Thage Peterson har frågat mig när centern i regeringsställning ämnar börja skapa de 400 000 nya jobb som partiet i valrörelsen 1976 angett som mål för sysselsättningspolitiken i Sverige inför 1980-talet.

Det torde vara väl känt för riksdagens ledamöter att regeringen sedan sitt tillträde hösten 1976 har vidtagit en lång serie åtgärder för att främja sysselsättningen. Exempelvis har inom näringspolitikens ram mycket betydande insatser gjorts för att långsiktigt trygga utvecklingen inom vissa industribranscher. Samtidigt har andra åtgärder vidtagits för att allmänt förbättra näringslivets arbetsvillkor. Eftersom de flesta av dessa åtgärder tidigare har behandlats av riksdagen finns inte anledning att nu upprepa vad de olika åtgärder som regeringen vidtagit innebär.

Det är självfallet inte möjligt att bestämma sysselsättningseffekterna på lång och kort sikt av dessa insatser i ett närmare angivet antal arbetstillfällen. Nya arbetstillfällen skapas fortlöpande såväl inom näringslivet som inom offentliga verksamheter av olika slag. Antalet årligen nytillkommande arbetstillfällen inom industrin uppskattades i propositionen 1976:211 till 30 000–40 000. Det finns skäl att räkna med att antalet nya arbetstillfällen inom industrin under det senaste året varit lägre. Inom den offentliga sektorn har dock under senare år tillkommit ca 50 000 nya arbetstillfällen årligen. Samtidigt med att nya arbetstillfällen skapas bortfaller emellertid andra kontinuerligt, bl. a. till följd av rationaliseringar och strukturella förändringar.

Efter en långvarig internationell lågkonjunktur och med stora strukturella problem inom betydande delar av näringslivet har sysselsättningsutvecklingen i vårt land under senare år varit svagare än normalt. I detta läge är det tyvärr så att de arbetstillfällen som trots allt fortlöpande ny-skapas i många branscher inte förslår för att kompensera bortfallet. En nettoökning av arbetstillfällen har vi just nu endast inom vissa delar av näringslivet och den offentliga sektorn. Totalt sett har sålunda tillväxten av antalet arbetstillfällen avtagit eller stagnerat i stora delar av landet.

Genom regeringens åtgärder för att stärka näringslivet har dock förutsättningar skapats för att trygg och varaktig sysselsättning på sikt skall kunna erbjudas allt fler arbetstagare. Målet att skapa arbete åt alla, vilket konkretiserats som 400 000 nya jobb, måste ligga fast som riktmärke för sysselsättningspolitiken.

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret på min fråga.

Jag måste konstatera att vi hör en något resignerad och dämpad industriminister här i kväll. Det är inte mycket kvar av centerpartiets stolta vallöfte om 400 000 nya jobb, utan läser jag industriministerns svar

*Om infriande av
vallöfte om 400 000
nya jobb*

Torsdagen den
8 december 1977

*Om infriande av
vallöfte om 400 000
nya jobb*

skulle jag vilja säga att reträtten är fullständig: vallöftet har nu blivit ett riktmärke.

Bakgrunden till min fråga var centerns ogenerade vallöfte om 400 000 nya jobb. Många människor trodde säkerligen att centern menade allvar och hade en plan för hur löftet skulle förverkligas. Men som det skulle visa sig, i fråga om detta och andra centerlöften: det fanns inte en tillstymmelse till planering för hur de nya arbetstillfällena skulle skapas. Och industriministern bekräftar i kväll att det var ett tomt utslängt vallöfte.

Om nu centern i alla fall menar allvar, herr Åsling, finns det ingenting som hindrar partiet att börja ordna de 400 000 nya jobben. Ni är ju i regeringsställning nu, centerpartiet har statsministerposten och industriministerposten. Och enligt partiledaren Färdin skulle två tredjedelar av dessa 400 000 nya jobb ligga inom industrin – så det är ju bara att börja.

Naturligtvis – det har vi markerat från den fackliga/politiska arbetarrörelsen – måste vi ha en hög målsättning när det gäller att ordna arbete åt alla, jobb åt kvinnor som vill ha sina rättmätiga möjligheter på arbetsmarknaden, jobb åt ungdomen. Alla ansträngningar måste till för att ordna nya jobb. Men då fordras det att man seriöst tar sig an dessa problem och skaffar fram redskap och framför allt en planering – och det är här min kritik mot centern kommer in.

Från de socialdemokratiska talarstolarna kom under valrörelsen varningar just för svåra strukturkriser. Vi sade att Sverige skulle hamna i stora svårigheter – det gällde många branscher. Men de borgerliga lyssnade inte. Ja, så främmande och ointresserade var de borgerliga att de inte med ett enda ord berörda detta i sin regeringsförklaring.

Det är kanske hårda ord att säga följande, men jag vill ändå notera det: Det var tragiskt för detta land, ja, närmast tragikomiskt att i oktober 1976, när hela västvärlden skakades av sysselsättningskriser, en regering tillträdde i Sverige som inte hade dessa problem klara för sig.

Jag har två frågor till herr Åsling: Hade ni eller hade ni inte en plan för att realisera löftet om 400 000 nya jobb? Och varför fanns inte de 400 000 nya jobben med i er regeringsdeklaration?

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Det är gammal skåpmat i argumentationsväg som Thage Peterson nu mobiliserar på nytt. Vi har haft den här debatten många gånger.

Det mest näraliggande för mig att säga är: Ligger det verkligen så till att socialdemokratin är på väg bort från målsättningen arbete åt alla? Jag har ju i mitt svar angett att 400 000 nya jobb är ett sätt att konkretisera den målsättningen. Men jag lyckas aldrig få ansvariga socialdemokrater att ta ställning till om man alltjämt är kvar vid den målsättning som vi hade gemensam med socialdemokratin om arbete åt alla, och varför man tycks ifrågasätta den målsättningen. Vi står kvar vid den, och därför är vi även i ett ansträngt budgetläge beredda att satsa erforderliga resurser i indu-

stripolitik och i arbetsmarknadspolitik.

Sedan sade Thage Peterson att man från de socialdemokratiska tribunerna under valet varnade för "de stora svårigheter" som man visste att svenskt näringsliv stod inför. Det var en intressant upplysning, Thage Peterson. Varför fanns då ingen planering i kanslihuset för denna svåra tid? Jag kan vitsorda att planeringen i det departement jag har ansvaret för var bristfällig.

Det är nästan litet pikant att läsa intervjuboken med Olof Palme, där han hänvisar till utredningen om specialstålet såsom en beredskapsåtgärd från den gamla regeringen, den specialstålsutredning som jag tillkallade som ett av mina första ämbetsåligganden.

Varför var man så tomhänt? Varför eftersatte man planeringen, när man så väl visste att vi stod inför svårigheter?

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på två saker.

För det första ville eller vågade inte industriministern svara på mina två frågor. Hade ni eller hade ni inte en plan för hur ni skulle realisera vallöftet om 400 000 jobb? Varför fanns inte detta vallöfte med i regeringsdeklarationen?

För det andra använde herr Åsling uttrycket skåpmat. Det är en inställning och ett sätt att resonera som vittnar om kallhamrad okänslighet gentemot alla de tiotusentals människor som är arbetslösa och som söker arbete. Vad har herr Åsling mot bakgrund av centerns stolta deklarerationer att säga till alla de ungdomar som är utan arbete, snart 50 000? Av de 400 000 nya jobb som ni lovade att ordna om ni vann valet, har det inte blivit någonting, herr Åsling. Tvärtom har det blivit färre jobb. Under er tid som industriminister från oktober 1976 till oktober 1977 har detta land förlorat 58 000 jobb i tillverkningsindustrin.

Ert sätt att agera och resonera när det gäller just sysselsättnings- och näringspolitiken går stick i stäv mot det socialdemokratiska. För arbetarrörelsen är arbete den viktigaste frågan. Med den menar vi allvar. Då vill jag också säga till herr Åsling att sysselsättningsfrågan är inte lämpad för lurendrejeri. Under åren 1974–1976 lyckades vi i Sverige öka sysselsättningen med 200 000 nya jobb. Det var en enastående prestation med tanke på oljekrisen och den djupa internationella konjunktursvackan. Att vi lyckades berodde på den industripolitik vi förde under den tidigare industriministerns ledning.

Jag vill ställa ytterligare två frågor till herr Åsling. Hur många jobb har den borgerliga regeringen ordnat? Hur många jobb har t. ex. regeringens bostadspolitik skapat inom byggmaterialindustrin?

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! I den riksplan som centern har framlagt bl. a. vid behandlingen här i kammaren av regionalpolitiken ligger också målsättningen arbete åt alla. Planen är ratificerad i fråga om ambitionsnivån när

Nr 44

Torsdagen den
8 december 1977

*Om infriande av
vallöfte om 400 000
nya jobb*

Torsdagen den
8 december 1977

*Om infriande av
vallöfte om 400 000
nya jobb*

det gäller antalet sysselsättningstillfällen. Det vet Thage Peterson lika bra som jag. I regeringsdeklarationen och i regeringens allmänna arbete finns detta uttryckt i kravet på regional balans. En regional balans är meningslös, om man inte samtidigt lyckas få en utjämning till stånd av sysselsättningsfrekvensen.

Den intressanta frågan är: Varför har socialdemokratin upphört att tala om arbete åt alla, som var det stora temat och där ni hade centerpartiets stöd? Varför nämner inte Thage Peterson den målsättningen längre? Skall vi resignera i så hög grad? Vi gör det inte. Det är därför vi satsar alla tillgängliga resurser och är beredda att ta också socialdemokraternas kritik om en underbalansering av budgeten.

Det pikanta i det här sammanhanget är att man från socialdemokratin sida kritiserar oss, innan vi lagt fram budgetpropositionen, dels för att budgeten är underbalanserad, dels för att vi gör för litet för att säkra sysselsättningen, trots att de själva inte har några alternativ att komma med. Ni måste bestämma er i det här sammanhanget liksom ni måste bestämma er beträffande målsättningen arbete åt alla.

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Herr Åsling talade om skåpmat för en stund sedan och så drar han fram centerns punkterade riksplan och talar om att den i sig själv skapar jobb.

Jag konstaterar ett par ting i det svar som en dämpad och resignerad industriminister i kväll lämnat.

För det första fanns det alltså ingen plan bakom det stolta vallöftet. Det var därför ni inte kunde ta med det i regeringsdeklarationen.

För det andra konstaterar jag att ni icke kunde ta med detta vallöfte i regeringsdeklarationen därför att de båda andra regeringspartierna inte ville stå bakom centerlöftet om 400 000 nya jobb.

Jag vet inte för vilken gång i ordningen jag hör industriministern tala om att socialdemokratin och den fackliga rörelsen skulle ha uppgivit kravet på arbete åt alla. Vi har i denna kammare till herr Åsling sagt att sysselsättning är arbetarrörelsens viktigaste fråga och kommer så att förbli. Men jag såg, herr Åsling, i detta svar och i era kompletterings svar att ni är på defensiven just när det gäller frågan om arbete åt alla. Det är regeringen som är på defensiven. Sysselsättningen inom industrin har ju minskat under ert år i regeringsställning. Det är vad det är fråga om. Er politik har icke varit särskilt gagnarlig när det gäller att ordna de 400 000 nya jobben. Hade den varit gagnarlig hade ni lagt fram några förslag, men dem har vi inte fått se, herr Åsling.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Det var märkligt att inte Thage Peterson sett våra förslag. Det kommer fortlöpande på kammarens bord förslag om branschprogram, industripolitiska åtgärder som maximalt anstränger våra ekonomiska resurser. De programmen är ägnade att säkra näringslivets

fortbestånd och utveckling. Hela denna debatt, Thage Peterson, är fullständigt meningslös och abstrakt om man inte i bakgrunden ser vårt aktuella konjunkturläge. Här gäller att lägga en grund för framtida expansion, och det är det vi håller på med nu. Det var det ni försummade.

Det anmärkningsvärda i kvällens debatt är ju Thage Peterson säger att socialdemokraterna från talartribunerna varnade för vilket allvarligt läge svenskt näringsliv befann sig i. Men man hade inte gjort någonting för att skapa bättre förhållanden. Det är vi som håller på att lägga den fasta grund som också gör det möjligt att framemot 1980-talet realisera målsättningen arbete åt alla.

Väkommen med i det arbetet, Thage Peterson.

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Det är herr Åsling som gör den här debatten mer och mer underlig.

En debatt som gäller sysselsättning åt ungdomar, kvinnor och alla som saknar jobb ute över hela Sveriges land blir aldrig meningslös, herr Åsling. Om herr Åsling och regeringen tycker det får det stå för regeringens räkning.

Jag skall vara ofin och påminna herr Åsling om en annan sak. För ett par veckor sedan såg jag herr Åsling i TV. Herr Åsling förekommer av olika anledningar i TV ganska ofta. Det var ett program om malmfälten och Norrbotten. I Stockholm satt herr Åsling och representerade regeringen, i studion i Kiruna satt malmarbetarna. Det gavs från den regeringen icke ett besked, inte ett löfte, till människorna i Norrbotten att man skulle anstränga sig för att ordna nya jobb och garantera trygghet och sysselsättning. Någon mer defensiv inställning än den som kungjordes den kvällen har vi icke sett hos en representant för Sveriges regering. Då kom Åslingdoktrinen nr 2: Norrbottningarna får själva klara sina problem.

Jag förstår om herr Åsling känner sig besvärad över att det just är socialdemokratin som har gruvprogrammet och programmet för Norrbotten, men likväl sitter herr Åsling som industriminister, och jag ställer frågan: Fanns det inte hos herr Åsling den kvällen någon tanke att lägga någon liten del av de 400 000 jobben i Norrbotten? Ni har ju regeringsmakten. Ni hade då möjligheterna. Fanns det inte någon tanke på att binda samman vallöftet med sysselsättningssituationen i Norrbotten, herr Åsling?

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
8 december 1977

*Om åtgärder för att
upprätthålla
sysselsättningen i
Fagerstaregionen*

§ 10 Om åtgärder för att upprätthålla sysselsättningen i Fagerstaregionen

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Olle Göranssons* (s) den 1 december anmälda fråga, 1977/78:184, och anförde:

Herr talman! Olle Göransson har frågat mig om jag är beredd att vidtaga omedelbara åtgärder för att upprätthålla sysselsättningen i Fagerstaregionen.

Fagerstaregionen har, som Olle Göransson framhåller, ett ensidigt näringsliv med stor koncentration till enstaka branscher och företag. Specialstålindustrin och gruvindustrin har avgörande betydelse för sysselsättningen i regionen. I regeringens riktlinjer för regionalpolitiken i Västmanlands län har länsstyrelsens prioritering av Fagerstaregionen betonats.

Regeringen har nyligen lagt fram förslag till åtgärder för att underlätta strukturomvandlingen inom specialstålindustrin (prop. 1977/78:47) i syfte att stärka branschens konkurrenskraft och därmed långsiktigt öka tryggheten i sysselsättningen. Men trots dessa åtgärder torde en minskad sysselsättning inom branschen bli ofrånkomlig.

Det är emellertid enligt min mening ännu för tidigt att säga något om sysselsättningsutvecklingen vid enskilda stålverk. Enligt regeringens förslag ankommer det på delegationen för specialstålindustrin och stålgljuterierna att ta en aktiv del i strukturomvandlingen inom dessa branscher. Delegationen skall hålla en nära kontakt med stålortsgruppen som biträder mig vid handläggning av frågor rörande stålindustrin. I detta sammanhang vill jag nämna att en arbetsgrupp knuten till stålortsgruppen studerar frågor kring specialstålverkens ämnesförsörjning och de vidare konsekvenserna för de mellansvenska gruvorna. Gruppen studerar olika utvecklingsalternativ, och jag vill understryka behovet av övergripande bedömningar innan enskilda beslut fattas.

En hög beredskap finns för att möta sysselsättningsproblem i samband med strukturomvandlingen inom bl. a. stålindustrin. Regeringen har uppdragit åt länsstyrelserna i berörda län att bilda särskilda grupper för att samordna insatserna på länsnivå och arbeta fram åtgärdsförslag. Inom regeringskansliet har tillsatts en särskild arbetsgrupp för att dels utarbeta egna åtgärdsförslag, dels se till att länsstyrelsernas förslag ges en snabb behandling.

Hela den medelsarsenal som står till förfogande på de regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska områdena kommer att utnyttjas för att lösa sysselsättningsproblemen.

OLLE GÖRANSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr Åsling för svaret på min fråga om han är beredd att vidta omedelbara åtgärder så att en del av de utlovade 400 000 nya jobben kan komma Fagerstaregionen till del. Någon större samklang mellan frågan och det svar jag har fått är det ganska svårt att

Torsdagen den
8 december 1977

*Om åtgärder för att
upprätthålla
sysselsättningen i
Fagerstaregionen*

finna. Låt mig därför utveckla frågan med en del konstateranden.

1. Det är riktigt som herr Åsling skriver i sitt svar att regionen har av länsstyrelsen bedömts vara i behov av åtgärder för att inte befolkningsutvecklingen skall fortsätta att svikta och att det finns behov av att öka sysselsättningsgraden.

2. För en vecka sedan beslöt Fagersta AB, som är den största industrin där uppe, att avveckla 480 jobb i regionen.

3. Fagersta AB ställer krav på att få 250 300 milj. kr. till investeringar i ett trådvalsverk, annars kommer ytterligare neddragningar att bli aktuella.

Herr talman! Detta är kalla konstateranden om dagens situation. Oron sprider sig i de berörda kommunerna och hos de enskilda människorna.

Vad kan man då som riksdagsman från länet säga till människorna? Kan man ge dem tröst? Kan man ge dem hopp om en ljusare framtid, eller vad kan jag ge för besked? Frågorna är speciellt angelägna efter dagens avslag på en rad socialdemokratiska motioner, vilka om de hade bifallits skulle ha givit nya möjligheter för industrin att låna pengar och genomföra sin strukturomvandling på ett smidigare sätt. Jag tänker då på det krav vi framfört som nu är avslaget, att Investeringsbanken skulle få utökade lånemöjligheter med fyra miljarder kr. Jag tänker på avslaget på den strukturfond vi hade föreslagit, som också var på fyra miljarder kr. Mot bakgrunden av detta är det svårt att se hur samhället skall kunna skapa nya jobb i Fagerstaregionen och hur man skall kunna strukturomvandla den befintliga industrin.

Herr Åsling nämnde i sitt anförande specialstålindustripropositionen. Vad ger den för hopp för regionen? 700 milj. kr.! Kan jag på måndag, när jag besöker järnbruksarbetarna i Fagersta, säga att av dessa 700 miljoner är Åsling beredd att låta 250 miljoner, dvs. närmare 40 % hamna i ett nytt stålvalsverk i Fagersta? Vad skall jag säga till gruvarbetarna i Riddarhyttan som snart blir arbetslösa, och vad kan jag ge för besked till ungdomen i regionen?

Detta är bakgrunden till att jag ställer frågan som jag har gjort, och jag vill att herr Åsling verkligen skall förstå att jag menar allvar.

Vi frågar oss: Vad är det för nya arbetsområden, vad är det för industrier ni har i bakfickan när ni talar om 400 000 jobb? Man frågar sig detta när man ser det i samband med att ni på löpande band avslår socialdemokratiska förslag om sysselsättningsskapande åtgärder.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Utan att närmare hänvisa till den tidigare debatten vill jag påpeka att man i det här konjunkturläget knappast kan så resignera att man inte fortfarande skall uppehålla målsättningen om regional balans, och utjämning i sysselsättningskvoter är självklart ett primärt mål för det fortsatta arbetet.

Vad vi nu måste inrikta oss på är att i socialt acceptabla former klara den strukturförändring som är ofrånkomlig, t. ex. i specialstålbranschen.

Torsdagen den
8 december 1977

*Om åtgärder för att
upprätthålla
sysselsättningen i
Fagerstaregionen*

Dess karaktär och den relativa storlek som de reformerna måste få betingas dels av vår konkurrenssituation, dels också av att det här är ett under årtal uppdämt behov av strukturella förändringar som i detta konjunkturläge och med vårt kostnadsläge anmäler sig med en speciell styrka och påtaglighet.

De 700 miljonerna i specialstålpropositionen är ju en marginell finansiering som skall initiera också företagens ordinarie kreditgivare att hjälpa till i den strukturförändring som sker. Det är ett speciellt riskkapital som här skall tillhandahållas.

De 4 miljarder socialdemokratin föreslagit i strukturfonden förslår inte på långa vägar till det politiska arbete vi nu bedriver. Ur den synpunkten innebär inte strukturfonden en lösning av de problem som nu existerar.

OLLE GÖRANSSON (s):

Herr talman! Statsrådet säger att de 4 miljarderna i den av oss föreslagna strukturfonden inte räcker. Nej, jag skall ärligt erkänna det. Men 4 miljarder är dock bättre än 700 miljoner, det kan jag inte komma ifrån.

Jag ställde frågan om verkligen statsrådet anser att de åtgärder som är vidtagna kan vara till någon hjälp för Fagerstaregionen. Jag måste konstatera att frågan om industrins fortsatta framtid där inte är helt och klart besvarad av statsrådet.

Jag vill också göra statsrådet uppmärksam på att det inte bara är fråga om regional obalans i denna del av länet. Obalansen är så betydande redan nu att stora delar av den kommunala servicen och landstingets service i den här regionen riskerar att försvinna. Skulle det bli på det viset att industrin fortsätter att minska sitt antal anställda, kommer med all sannolikhet vissa delar av landstingets verksamhet inom regionen att minska, och därmed har man kommit i en situation som ur hela länets synpunkt är oacceptabel.

Det är alltså mot denna bakgrund som jag vidhåller, att här måste statsrådet vara beredd att göra insatser, och statsrådet måste förstå människornas oro i den här regionen, så att någonting konstruktivt kommer fram ur diskussionen.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Då det gäller det sista Olle Göransson sade vill jag vitsorda vår uppriktiga vilja att biträda företagen, facket, kommunen och länsmyndigheterna i det arbete som här förestår för att trygga sysselsättningen och skaffa alternativa sysselsättningstillfällen som kan bli erforderliga i den strukturella förändring som förestår. Det vill jag skall vara klart fastslaget.

När Olle Göransson jämför 700 miljoner i specialstålspropositionen med strukturfondens 4 miljarder, så måste det föreligga ett missförstånd. Jag visste inte att de 4 miljarderna i strukturfonden var specialdestine-

rade till specialstål. Jag trodde det gällde alla de industripolitiska insatserna, och det framgår ju av socialdemokratins motioner att så är fallet.

Vi är beredda att satsa allt vad man kan mobilisera inom ramen för den budget, som vi nu arbetar med, för de industripolitiska insatserna. Det är, Olle Göransson, väsentligt mycket mer än de 700 miljonerna, och det är sett i ett längre perspektiv också väsentligt mer än strukturfondens 4 miljarder, som enligt min uppfattning innebär ett olyckligt sätt att binda resurserna. Här måste alla tillgängliga resurser användas för de industripolitiska och arbetsmarknadspolitiska åtgärderna.

OLLE GÖRANSSON (s):

Herr talman! Herr Åsling måste med vilja ha missuppfattat vad jag sade. För oss var det nämligen inte fråga om antingen-eller – antingen 700 miljoner eller 4 miljarder – utan om både-och.

Men utöver dessa 4 miljarder till strukturfonden talade jag om Investeringsbankens ökade utlåningsmöjligheter, som borde ha varit 4 miljarder ytterligare. Denna bank har ju till syfte bl. a. att biträda vid strukturförändringar, rationaliseringar och moderniseringar.

Därmed är det fortfarande, som jag sade i mitt första inlägg, inte fråga om någon njugghet från socialdemokratins sida när det gäller att ge regeringen resurser för att göra insatser, utan det är snarast fråga om en ovilja från regeringens sida att beakta de förslag som vi har framlagt och som skulle kunna innebära mycket för lösning av sysselsättningsproblemen i Fagerstaregionen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Om åtgärder för att upprätthålla sysselsättningen i Lessebo

Industriministern NILS ÅSLING erhöi ordet för att besvara *Bengt Fagerlunds* (s) den 1 december anmälda fråga, 1977/78:185, och anförde:

Herr talman! Bengt Fagerlund har frågat mig dels vad jag avser att göra för att kravet på företags sociala ansvar skall uppfyllas, och dels om regeringen planerar att påverka företag, som dominerar en ort, att skaffa fram ersättningsindustri, så att sysselsättningen kan upprätthållas i bruksorterna.

Ett flertal av de företag som ensamma dominerar sysselsättningen på en ort är föremål för det fortlöpande samråd som är reglerat i ett särskilt avtal mellan Sveriges industriförbund och regeringen, det s. k. etableringsområdet. Genom detta samråd håller jag mig och regeringen informerad om de stora företagens planer. Inom ramen för etableringsdelegationens arbete undersöks, vid nedläggning eller inskränkning av verksamheten på en ort, möjligheterna att finna ersättningssysselsättning inom koncernen i fråga, eller då detta inte är möjligt genom annat företag.

Nr 44

Torsdagen den
8 december 1977

*Om åtgärder för att
upprätthålla
sysselsättningen i
Lessebo*

Torsdagen den
8 december 1977

*Om åtgärder för att
upprätthålla
sysselsättningen i
Lessebo*

Någon formaliserad väg för motsvarande samråd med de mindre och medelstora företagen finns inte, men all handläggning av ärenden inom ramen för t. ex. lokaliseringsstödet går ut på att i görligaste mån förhindra inskränkningar av verksamhet och att stödja nyetableringar. Detta kan efter regeringens prövning även ske utanför stödområdet i orter som drabbas av nedläggningar.

BENGT FAGERLUND (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern Åsling för svaret, som väl får uppfattas gälla min andra fråga. Min första fråga, om företagens sociala ansvar, anser jag icke att herr Åsling på något sätt berört i sitt svar.

Jag tror att det är viktigt att redogöra för bakgrunden. Södra Skogsägarna AB köpte Klippankoncernen och i den ingick industrierna i Lessebo. Där finns ett pappersbruk och ett sågverk. Nu har man inlett förhandlingar om ett nedläggande av sågverket. Man skyller på råvarubrist.

Skogen i Kronobergs län ägs till 80 % av enskilda. Enligt uppgift är tillväxten i Kronobergs län 3 miljoner kubikmeter om året, medan avverkningen f. n. endast uppgår till 1,8 miljoner kubikmeter. Varför, kan man fråga sig. Planerar nu regeringen mot bakgrunden av dessa siffror någon form av avverkningsplikt för att man skall kunna trygga jobben inom industrin?

En arbetare vid Lessebo, Gunnar Johansson, säger följande: "Mina föräldrar och deras föräldrar har jobbat här i 100 år. De fyrtiofyra tusen bönderna som äger Södra Skogsägarna måste väl visa lite moral. För fjorton månader sedan köpte Södra Skogsägarna Klippan, 34 000 hektar skog till ett ofantligt värde. Nu vill de sparka oss anställda och behålla skogen. Det tyder på djävligt dålig moral." Så långt Gunnar Johansson.

Låt mig säga att han uttrycker den känsla som en brukspojke har när jobbet försvinner på orten. Hans släkt har i generationer byggt upp företaget. Det är hans jobb, hans arbetsplats, icke brukets. Han har samma känsla för det som bonden har för sin torva. Det är därför jag tycker man bör kräva ett socialt ansvar, och jag upprepar min fråga: Hur kan man få dessa företag att ta sitt sociala ansvar?

När det gäller åtgärder hänvisar Nils Åsling till avtalet. Jag har inte kunnat kontrollera om det gäller även Södra Skogsägarna, eftersom det dock är ett stort företag. Jag tar för givet att han måste placera in det här. Det är verkligen viktigt att industriministern suger tag i Södra Skogsägarna och ser till att de skaffar ersättningsindustri i Lessebo. Det gäller här det typiska brukssamhället, där man genom naturlig avgång har minskat sysselsättningen för pappersbruket och nu tänker lägga ned företaget.

Det har diskuterats om de 400 000 nya jobben. Låt mig säga – och det har jag framhållit tidigare i dag – att om man skall kunna uppnå det målet, som vi är överens om men som kanske inte räcker, till årsskiftet 1982–1983 gäller det, Nils Åsling, att skaffa 200 nya jobb varje dag under den tiden. Vi behöver bara ha en dags arbete i Lessebo för att klara det här. Vilka åtgärder tänker Nils Åsling vidta?

Torsdagen den
8 december 1977

*Om åtgärder för att
upprätthålla
sysselsättningen i
Lessebo*

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag hoppas att Bengt Fagerlund är väl medveten om att skogsutredningen är i slutfasen av sitt arbete och att den kommer med ett betänkande som skall remissbehandlas. Försörjningen med råvaror till skogsindustrin är där en central fråga. Tidigare har jag här i kammaren meddelat att vi i industridepartementet under 1978 kommer att arbeta med ett näringspolitiskt program för skogsindustrin. I det sammanhanget kommer även de frågor som Bengt Fagerlund aktualiserat med anledning av situationen i Lessebo upp till behandling.

När det gäller den aktuella situationen i Lessebo är det för min del för tidigt att kommentera denna, eftersom den är föremål för överväganden på olika nivåer. Jag har därför ingen anledning att föregripa resultatet av dessa förhandlingar. Tidigare har jag klart deklarerat min uppfattning att företagen har ett socialt ansvar inom ramen för sina ekonomiska resurser.

Jag förmodar att Bengt Fagerlund är väl underrättad om skogsföretagens aktuella likvida situation och att de reella möjligheterna till expansion inom skogsindustrin i dag tyvärr är begränsade. Det hoppas jag att Bengt Fagerlund är medveten om, därför att om det skall vara någon idé med denna debatt måste man ha en realistisk utgångspunkt.

Jag vill till sist säga att Södra Skogsägarna numera innefattas i det etableringssamråd som departementet har bildat.

BENGT FAGERLUND (s):

Herr talman! Det är verkligen bra om det kommer fram ett program för skogsindustrin och där inte tyngdpunkten läggs vid enskilda skogsägares eventuella vinstintressen utan på att vi får en skogspolitik som säkrar jobben för de anställda inom industrin – det kan gälla massa, papper eller sågverk.

I svaret till Thage Peterson sade Nils Åsling följande:

”Genom regeringens åtgärder för att stärka näringslivet har dock förutsättningar skapats för att trygg och varaktig sysselsättning på sikt skall kunna erbjudas allt fler arbetstagare.”

Skall Nils Åsling leva upp till detta som han nu säger i svaret till Thage Peterson, eller blir det bara ett slagord? Se till att jobben säkras i de gamla brukssamhällena! Se till att den trygghet som det talas om blir en realitet för jobbarna och inte bara vackra ord!

Det hjälper inte att man säger att företagen har socialt ansvar, man måste också ha påtryckningsmedel för att de verkligen skall ta det sociala ansvaret.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag hoppas Bengt Fagerlund ändå är så mycket realist att han inser att kraven på företagen måste hållas inom den ram som bokslutet medger, dvs. inom den ram som de ekonomiska möjligheterna för företagen medger. Annars riskerar man att även de befintliga jobben

Torsdagen den
8 december 1977

*Om regeringsåtgärder med anledning av varslad industri-
nedläggning i
Vilhelmina*

och de utvecklingsdugliga enheterna äventyras, och det är väl inte Bengt Fagerlund ute efter, hoppas jag.

När det gäller utvecklingen av skogsindustrin kan jag försäkra Bengt Fagerlund om att vi är beredda att hjälpa till så att de företag som i den här konjunkturen har problem med att klara likviditeten också skall kunna överleva, och att – t. ex. när det gäller Södra Skogsägarna – genomföra de utvecklingsprogram man har åtagit sig och som vi alla har stort intresse av.

Till sist vill jag säga att ansvaret för sysselsättningen har naturligtvis regeringen. Men det har också facket, företaget, kommunen och alla inblandade. De har i dag all anledning att samverka för att lösa de mycket allvarliga struktur- och sysselsättningsproblem som vi nu möter i svensk näringsliv – även i skogsindustrin.

BENGT FAGERLUND (s):

Herr talman! Det är klart att man måste hålla sig inom de ekonomiska ramarna. Men här köptes 34 000 hektar skog för 14 månader sedan. Värdet av den skogen är säkert med de priser som nu betalas mellan 300 och 350 milj. kr. Nog bör man då ha möjligheter att ta socialt ansvar.

Lika väl som det är viktigt att ta utvecklingsprogrammet med nybyggnader i Mönsterås, Mörrum och Väröbacka, ansökningar om nya sågverk o. d., är det viktigt, kanske ännu viktigare, att se till att de små sågverken – Lessebo kan ju räknas till dessa – har möjlighet att överleva och inte bara tänka på vinst och möjligheten att få höga priser för skogen.

Överläggningen var härmed slutad.

**§ 12 Om regeringsåtgärder med anledning av varslad industri-
nedläggning i Vilhelmina**

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara Arne Nygrens (s) den 2 december anmälda fråga, 1977/78:189, och anförde:

Herr talman! Arne Nygren har frågat mig vilka åtgärder regeringen överväger med anledning av varslad industriavveckling i Vilhelmina.

Sysselsättningssituationen i Vilhelmina är sedan många år besvärlig.

Kommunen är i länsplaneringen speciellt prioriterad. Jag instämmer helt i länsstyrelsens bedömning att särskilda insatser behövs i Vilhelmina.

Eftersom kommunen därtill ligger i det inre stödområdet kan varje seriöst stödberättigat projekt påräkna ett så inom givna regler generöst lokaliseringssöd, som i det enskilda fallet kan vara påkallat för att åstadkomma nya sysselsättningstillfällen.

Med hänvisning till mitt svar på Bengt Fagerlunds fråga vill jag betona att Vilhelmina tillhör de orter som prioriteras i de nämnda organens arbete.

Torsdagen den
8 december 1977

*Om regeringsåtgärder med anledning av varslad industri-
nedläggning i
Vilhelmina.*

ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret, men innehållet i detsamma utgjorde inget svar på min fråga. Jag återkommer till detta.

Bland de numera dagliga rapporterna om företagsnedläggningar och avskedanden kan det tyckas att ett varsel om nedläggning av en mekanisk industri i Vilhelmina, som gör 46 personer utan jobb, är ett obetydligt ärende. Men att bli utan jobb i Vilhelmina i dag innebär att man hamnar i en arbetslöshetskö, där det redan i oktober stod 359 människor anmälda, direkt redo att gå ut i jobb, om bara något arbete fanns att erbjuda.

Vilhelmina är redan före varslet vid Nordkugg hårt drabbat av arbetslöshet. I jämförelse med i fjol samma tid har antalet arbetslösa vilhelminabor ökat med drygt 100 eller med 40 %. Vilhelmina har en arbetslöshet före Nogkuggvarslet som är tre gånger så hög som arbetslösheten i riket och dubbelt så hög som arbetslösheten för skogslänen i stort. För Vilhelmina kommun betyder en nedläggning av Nordkugg en minskning av sysselsättningen i kommunen räknat i procent motsvarande ett bortfall av 250–300 jobb, om det hade gällt Umeå, och mer än 1 000 jobb om det hade gällt Göteborg. Vilhelmina var fram till 1970-talets början en av landets industrisvagaste kommuner. Så kom en uppgång med besluten om gruvbrytning i Stekenjokk och om lokalisering av en plastindustri till Vilhelmina. Men trots dessa satsningar är andelen industrissysselsatta i Vilhelmina exceptionellt låg, den lägsta bland regionscentra i landet. Kommunens skattekraft är också bara 75 % av medelskattekraften i landet.

När det gäller det nu aktuella varslet om nedläggning av Nordkugg kommer detta som ett mycket hårt slag för en hårt drabbad kommun. Särskilt stor är besvikelsen över att nedläggningen innebär en centralisering av verksamheten till Liatorp. I Vilhelmina finns nämligen en orderstock som garanterar jobb för minst 20 anställda under hela 1978, men dessa jobb vill företagets ledning centralisera till företagets huvudfabrik och lägga ned fabriken i Vilhelmina. Jag vet att centern tidigare sagt att sådana centraliseringar av jobb som den här är aktuella och sådan utarmning av sysselsättningen i Norrlands inland skulle förhindras. I dag är centerpartisten Nils Åsling industriminister med makt att ingripa. Men jag måste säga att ett mera urvattnat svar på vilhelminabornas förhoppningar om att ingripande från regeringens sida har jag aldrig varit med om. Att få beskedet att sysselsättningssituationen är besvärlig, att Vilhelmina tillhör det inre stödområdet, är något som jag inte frågat om. Jag frågade om industriministern planerade några åtgärder för att råda bot på den mycket allvarliga situationen i Vilhelmina.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag vill påpeka för Arne Nygren att förhandlingar har bedrivits mellan parterna, mellan Polarvagnen och Nordkugg. Trots att man från samhällets sida är beredd att hjälpa till med finansieringen har dessa förhandlingar tyvärr inte givit något resultat. Jag beklagar detta,

Torsdagen den
8 december 1977

*Om regeringsåtgärder med anledning av varslad industri-
nedläggning i
Vilhelmina*

liksom jag beklagar och gärna tar avstånd från den centralisering av produktionen som det här är fråga om. Men därmed har också samhällets möjligheter att inskrida i enskilda företags relationer och kommersiella förhandlingar uttömts. Vi har inga möjligheter att föreskriva att ett företag skall bli kvar på en ort, om man nu från företagets sida gör kommersiella dispositioner som visar att man måste flytta.

Vad som är det väsentliga när det gäller Vilhelmina – och jag känner väl till situationen där – är att man från samhällets sida, från regeringen men också från kommunen och de regionala myndigheterna, verkligen tar sig samman och gör vad man kan för att prestera alternativa sysselsättningstillfällen.

Tyvärr är det läge vi nu befinner oss i sådant att viljan till nyetablering av skilda skäl, som Arne Nygren väl känner till, inte är vad den borde vara. Det har visserligen skett en utvidgning av ett företag, Vilhelmina Industri AB, som har fått lokaliseringstöd, men den är i sammanhanget ganska ringa. Jag vill betona hur angeläget vi från regeringens sida anser det vara att man nu tar nya, friska tag för att öka sysselsättningen i Vilhelmina.

ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Jag hade inte begärt att man här från regeringens sida skulle ha något klart lokaliseringsprojekt för Vilhelmina. Jag begär inte ett enda av de utlovade 400 000 nya jobben, jag begär bara en aktivitet från industriministern för att försöka rädda några av de 46 jobb som var aktuella i min fråga.

Får jag till detta lägga ett besked, herr industriminister, som är dagsfärskt. I dag har ytterligare ett Vilhelminaföretag varslat om avskedande av samtliga sina anställda därför att företaget går i konkurs. Det gör att siffran i min fråga – om varsel för 46 anställda – nu har vuxit. Det är nära 70 anställda i Vilhelmina som är i akut behov av insatser från samhällets sida.

Nu säger industriministern att regeringen har ingen makt att ingripa. Det är en uppgivenhet som verkligen förvånar mig. Hur många gånger har inte centerpartister i denna kammare anklagat den socialdemokratiska regeringen för att man inte agerade i enskilda fall! Vi har i Västerbotten haft många exempel på att man från den socialdemokratiska regeringens sida aktivt agerat när vi har haft industriproblem, att man har räddat jobben och sysselsättningen. Det var någonting av det som jag hade hoppats att industriministern skulle ha kunna trösta vilhelminaborna och Vilhelmina kommun med i dag.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Får jag till sist denna hembygdens afton säga till Arne Nygren att man ändå rimligen behöver ta de aktuella förhållandena med i bedömningen – konkurrensläget för svensk industri, den internationella konjunkturen och övriga omständigheter som faktiskt också påverkar

*Om regeringsåtgärder med anledning av varslad industri-
nedläggning i
Vilhelmina*

den industriella sysselsättningen i Vilhelmina men som Arne Nygren förefaller beredd att helt exkludera ur den här bilden. Om vi skall ha en realistisk debatt – men det kanske inte Arne Nygren är ute efter – så bör man nog ha med denna bakgrund. Annars blir det bara en lek med ord.

Orsaken till att vi nu har en industrikris, som också drabbar Vilhelmina, är ju årtal av försummelse från den gamla regeringens sida när det gäller den ekonomiska politiken här i landet och när det gäller den obefintliga näringspolitiska beredskapen. Nu slår de underlåtenhetssynderna med förfärande kraft, och speciellt i orter som Vilhelmina, som har ett alltför ensidigt näringsliv. Vi är beredda att rätta till detta med energiskt arbete, med att satsa alla de resurser som är möjliga. I etableringssamrådet har vi också med orter som Vilhelmina för att dit försöka styra den expansion som kan komma när konjunkturen nu vänder. Men det förutsätter, Arne Nygren, en ny attityd också från de lokala företrädarna, som måste vara beredda att inte bara ägna sig åt ensidig kverulans utan också medverka och spela med konstruktivt i arbetet på att skapa sysselsättning och utveckla sysselsättningen i orter som Vilhelmina.

ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Industriministern medgav för en stund sedan att han fördömde den planerade centraliseringen av jobb. Här är det fråga om en industri som finns på platsen. Man har jobb garanterade för halva arbetsstyrkan hela 1978 och kan naturligtvis få mycket under året. Men företaget säger bara att detta centraliserar vi söderut. Då frågar jag: Vad blev det av centerns fagra resonemang en gång i tiden om att sådant skulle man förhindra? Nu har man makten, och här står den främste företrädaren för industrifrågor i den borgerliga regeringen upp och säger: Vi kan ingenting göra.

Herr Åsling begär en annan attityd från de lokala företrädarna. Kommunala företrädare för Vilhelmina har energiskt och målmedvetet arbetat för att försöka lyfta kommunen ur den besvärliga industrialiseringsproblematik som man haft under lång tid. Man har arbetat energiskt och känt ett stöd från regeringen tidigare. I dag känner man det inte.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle jordbruksutskottets betänkande nr 9 uppföras närmast efter näringsutskottets betänkande nr 29.

§ 14 Kammarén åtskildes kl. 23.57.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert